

JOINT VENTURE'İN TÜRK VE RUS MEVZUATLARI AÇISINDAN HUKUKİ TAHLİLİ¹

LEGAL ANALYSIS OF JOINT VENTURE IN TERMS OF TURKISH AND RUSSIAN LEGISLATION

Nazım AKSOY²

Öz

Globalleşme süreci, ülkeler arasında eskiye oranla daha sıkı bağlar kurma ihtiyacını doğurmakla birlikte, farklı ülkelerdeki müteşebbislerin, tüm bürokratik engellere karşın, ortak amaç doğrultusunda bir araya gelmelerine yol açmıştır. Bu durumun Ticaret hukuku alanındaki bir görünümü de ortak girişimcilik faaliyetleri sonucunda iş ortaklıklarının kurulmasıdır. Yani denilebilir ki, ülke içinde sık görülen iş ortaklıklarının ülke sınırlarını aşarak, uluslararası alana sıçrayışı, globalleşmenin doğal bir sonucudur. Bu makale ile iş ortaklıkları "joint venture" Türk ve Rus hukuk sistemleri çerçevesinde karşılıklı olarak incelenmektedir. Joint venture, Türkiye'de sermaye şirketi olarak anonim veya limited ortaklık şeklinde kurulmaktadır. Rusya'da ise mevzuat, joint venture şeklindeki birleşmelerin, Türk hukukunda uygulanan ortaklık türlerinin yanı sıra, diğer ortaklık türleri olan komandit ve adi ortaklıklar olarak da kurulmasına cevaz vermektedir. Ülkemizde özellikle son dönemde yaşanan Rusya ile krizin aşılması sürecinde Rus müteşebbislerle ortaklık kurmayı hedefleyen Türk girişimcilerine yol gösterilmesi amacıyla birlikte, çalışmamızda, joint venture kurumuna ilişkin olarak Türk hukukunun yanı sıra, Rus hukuk sisteminde yer alan düzenlemeler açıklanarak, doktrinadaki görüşler ile günümüzdeki uygulamalara da değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rus müteşebbisler, joint venture, Rus hukuku, Sovyet Bloku, KOBİ.

Abstract

The globalization process has led to the need to establish tighter relations between countries than the old ones, and entrepreneurs in different countries to come together in the direction of a common

¹ Bu çalışma "Joint Venture" başlıklı yüksek lisans tezimin bir kısmından üretilmiştir.

² Dr., Uzman, T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), nazimaksoy77@hotmail.com

goal, despite all the bureaucratic obstacles. In this case, a view in the field of commercial law is the establishment of business partners as a result of joint venture activities. One of the reflections of this situation in commercial law is the establishment of business partners as a result of joint venture activities. So it can be said that business partnerships transcending national borders and expanding into the international arena is a natural result of globalization. In this context, in this article business partnerships "joint venture" are examined within the framework of Turkish and Russian legal systems in a comparative manner. Joint venture is established in Turkey as a stock corporation in the forms of incorporated or limited partnership. In Russia, on the other hand, the legislation allows joint venture mergers to be established in other types of partnerships such as partnership in commendam and ordinary partnership in addition to the partnership types applied in Turkish law. In this study, it is aimed to guide Turkish entrepreneurs aiming to establish a partnership with Russian entrepreneurs in the process of overcoming the crisis with Russia. Furthermore, in this study besides the Turkish law, the regulations in the Russian legal system concerning the joint venture institution, the regulations are explained and the opinions of the doctrine and the applications of today are also mentioned.

Keywords: Russian entrepreneurs, joint venture, Russian law, Soviet Bloc, SME.

1. GİRİŞ

Gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin, dış ticarete her geçen gün daha çok önem verdiği bilinmektedir. Sovyet Bloku ülkelerinin yer aldığı SSCB'nin yıkılmadan birkaç yıl önce kapitalist ülkelerle temasa geçme girişimleri vardı. Tabiidir ki, bugün SSCB'den ayrılan birçok ülke, Rusya'nın hegemonyasında kaldığından dış dünya ile bir kopukluk içinde olmuşlardır. Dolayısıyla bu ülkelerin bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, her ne kadar doğal zenginlikleri de olsa, bunların işletilmesi ve dış pazarlara satılması konusunda bilgi ve tecrübe eksiklikleri mevcuttu. Bu nedenle gelişmiş kapitalist ülkeler, gelişmekte olan ülkelerdeki kâr potansiyelini ve yeni pazarları görüp, bu ülkelerin bağımsızlıklarının ilk yıllarında bu pazarlara girmeye çalışmaktaydılar. Bu yöndeki gelişimde, her iki ülkenin karşılıklı menfaatlerinin olduğu söylenebilir. Gelişmiş ülkeler, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin doğal kaynakları başta olmak üzere, diğer bakir alanları fırsata çevirmek ve daha fazla kâr elde etme amacıyla bu ülkelere girmek istemekteydi. Buna karşılık az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler, çağdaş teknolojilerin ülkelerine girişi, yeni iş yerlerinin açılması ve istihdam sorununun giderilmesi, kurulan yeni işletmelerden elde edilen kârın vergilendirilmesi ve daha birçok avantajlar sağlamaktaydılar. İşte bütün bu avantajlardan yararlanmak için her iki ülkenin özel ve kamu sektöründeki gerçek ve tüzel kişiler bir araya gelerek çeşitli ortaklıklar kurmaktadırlar. Bu ortaklıklardan en sık görüleni de joint venture ve konsorsiyum'dur.

Çalışmanın ikinci bölümünde joint venture konusunda genel tanımlayıcı bilgilerin yanı sıra benzer sözleşmeler arasındaki farklara değinilecektir.

Üçüncü bölümde joint venture'in hukuki yapısı ve niteliği çeşitli kıstaslar açısından irdelenecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümde joint venture, Rus ve Türk mevzuatları açısından incelenerek, bu ortaklık türünün kuruluşu, ortaklıktaki iç ve dış ilişkiler ile sona ermesi konusunda bilgiler paylaşılacaktır.

Çalışmanın son bölümünde Türkiye’de ve Rusya’da konuyla ilgili varılan sonuçları içeren değerlendirme yapılacaktır.

2. JOİNT VENTURE VE BENZER SÖZLEŞMELER

2.1. Joint Venture’ın Tanımı

Birçok ülkenin hukuk mevzuatlarına bakıldığında, joint venture’ın özellik ve niteliklerinin değişik şekillerde ortaya çıktığı görülmektedir (Kaplan, 1994: 5). Türk hukukunda, “ortak girişim”, iki veya daha çok ortağın kendi faaliyetlerini sürdürürken, belli bir işi görmek üzere sürekli veya geçici olarak bir şirket kurup, bu şirkete kendi işletmelerinden teknik, malî ve ticarî destek sağlamak üzere anlaşmalarıdır” şeklinde tanımlanmıştır (Yılmaz, 1992: 454). Mevzuattaki en kapsamlı ilk düzenleme, 31 Seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği’nde yer almaktaydı (R.G. 03.04.1986, S.19067). Burada joint venture ‘iş ortaklığı’ başlığı altında şöyle tanımlanmaktaydı: “*İş ortaklıkları, K.V.K. ’nun 1’inci maddesinin A, B, C, ve D bentlerinde yazılı kurumların kendi aralarında, şahıs ortaklıkları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklardır* (m.1/a). Daha sonra 03.04.2007 tarih ve 26482 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan ve 1/1/2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe giren 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun uygulanmasına ilişkin Seri No: 1’ nolu Tebliği’nde söz konusu hüküm şu şekilde kaleme alınmıştır: “*Kurumlar Vergisi Kanununun 2 nci maddesinin yedinci fıkrasında iş ortaklıkları, aynı maddenin diğer fıkralarında yazılı kurumların kendi aralarında veya şahıs ortaklıkları ya da gerçek kişilerle, belli bir işin birlikte yapılmasını ortaklaşa yüklenmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklardan bu şekilde mükellefiyet tesis edilmesini talep edenler şeklinde tanımlanmıştır.*

İş ortaklıkları kazanç paylaşımı amacıyla kurulan ortaklıklar olup ortaklar, belli bir işin birlikte yapılmasını yüklenmektedirler” (2.5.1)

Bununla birlikte, doktrinde pek çok tanıma rastlamak mümkündür. Dayınları’ya göre Türk hukukuna en yakın tanım Amerikan mahkemelerinin içtihatlarında belirtilen joint venture tanımıdır. Buna göre joint venture: “*Bir partnership veya tüzel kişiliği haiz herhangi bir şirket kurmaksızın belli bir ticarî işletmeden kâr elde etmek isteyen iki veya daha ziyade kişinin özel iş birliğidir*” (Dayınları, 1999: 54). Kaplan ise, joint venture’ı şöyle tanımlamaktadır: “*İki veya daha ziyade hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız gerçek kişi veya tüzel kişiliği haiz şirketlerin müştereken belli bir amacı gerçekleştirmek ve kâr elde etmek için kurdukları ve müştereken yönettikleri tüzel kişiliği bulunan veya bulunmayan bir ortaklıktır*” (Kaplan, 1994: 6). Joint venture ile ilgili diğer bir tanım Akyol tarafından yapılmıştır. Akyol’a göre joint venture: “*İki veya daha çok sayıda gerçek veya tüzel kişinin uygulamada büyük iş yapma gücüne sahip olan iki firmanın, genelde biri teknoloji ve sermaye taşıyan yabancı, diğeri emek ve işletmenin veya inşaatın bulunduğu yerdeki şartları bilen ve emek gücünü sağlayan yerel firmanın aralarında bir birlik meydana getirerek ortak amaca ulaşmak ve elde*

edilecek kârı paylaşmak üzere kurmuş oldukları şirkettir" (Akyol, 1997: 75). Doktrinde yer alan diğer bir joint venture tanımı *Tekinalp*'ler tarafından yapılmıştır. *Tekinalp*'lere göre joint venture: "*İki veya daha fazla kişinin sadece bir işin gerçekleştirilmesi için kâr elde etmek amacı ile meydana getirdikleri ortaklıktır*" (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 150).

Katıldığımız tanım Akyol tarafından verilen tanımdır. Çünkü uygulamaya bakıldığında joint venture'lar genellikle gelişmiş ülke sermayesinin, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere aktarılma suretiyle, oradaki ucuz iş gücü kullanılmakta ve faaliyetlerin sonucunda elde edilen kâr paylaşılmaktadır. Bir tek Akyol tarafından verilen tanım bu hususları da içerdiğinden görüşümüz bu yöndedir.

Günümüzde BDT'yi oluşturan devletlerin eski SSCB'nin birer mirasçısı olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü BDT'yi oluşturan her bir devletin hukuk sistemlerinde birtakım değişiklikler kaydedilmişse de temele inildiğinde eski Sovyet mevzuatından tam anlamıyla ayrıldıkları söylenemez (Burguchevoy, 1990: 11). Özellikle de joint venture açısından bakıldığında, BDT'yi oluşturan her bir devlette bu ortaklık türünün '*Sovmestnoye Predpriyatiye*' (Müşterek Ortaklık) kavramı ile ifade edildiği görülmektedir (Burguchevoy, 1990: 13).

Rusya Federasyonu mevzuatında joint venture'ın kurulma nedenleri şöyledir: Risklerin paylaşımı, yeni teknolojiye ulaşım, üretim alanındaki tasarruf, yeni pazarlara girme, yetişmeyen malî kaynakların seferberliği, zaman kazancı vs. (Shedrin, 1991: 107). Rus mevzuatında joint venture'ın tanımına yer verilmemekle birlikte, doktrinde şu tanıma rastlamak mümkündür: "*İki farklı ülke mensubu ortaklıkların kâr elde etmek amacıyla sermayelerini birleştirerek kurdukları ortaklık türü*" (Shedrin, 1991: 101). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere, Rus hukukunda joint venture genel olarak uluslararası boyutta faaliyette bulunan ortaklık türü olarak algılanmaktadır (Burguchevoy, 1990: 15).

2.2. Joint Venture Unsurları

Yukarıda verilen tanımlardan hareketle bir ortaklığın joint venture olarak nitelendirilebilmesi için zorunlu unsurlar şöyle sıralanabilir:

- *Sözleşme Unsuru*: Joint venture bir ortaklık sözleşmesi ile kurulmaktadır. Bu sözleşme hiçbir şekil şartına bağlı olmamakla birlikte, uygulamada sözleşmeler yazılı şekilde, ortaklık mührü ve tarafların imzaları ile düzenlenmektedir.

- *Kişi Unsuru*: Joint venture iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelmeleri ile kurulmaktadır. Uygulamada genellikle tüzel kişilerin arasında kurulmaktadır. Çünkü joint venture genellikle büyük yatırımlar için kurulduğundan gerçek kişilerin bu tür büyük riskleri taşıyan yatırımlardan kaçındığı görülmektedir.

- *Ortak Amaç Unsuru*: Ortaklar taahhüt ettikleri işleri ortaklaşa yerine getirmektedirler. Kâr ve zarara ortaklaşa katılmaktadırlar. Kural olarak ortakların kâr ve zarara katılma oranları belli olmaktadır. Sözleşmede bu oranlar belirtilmemişse, sermayeleri ne olursa olsun, eşittir (TBK 623/I).

- *Ortak Yönetim Unsuru*: Ortaklar ortaklığı birlikte yönetir. Bu yönetim sözleşme ile belirlenir. Eğer uluslararası joint venture söz konusuysa devletler özel hukukunun prensipleri de dikkate alınır.

• *Süre Unsuru*: Joint venture ilişkisi tek bir işi gerçekleştirmek amacıyla kurulabileceği gibi (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 150-151), sürekli bir iş için de kurulabilmektedir. Kural olarak her iki durumda da joint venture taraflarca önceden kararlaştırılmış bir süreye tabi olacaktır (Dayınlarlı, 1999: 55).

2.3. Joint Venture’ın Benzer Sözleşmelerden Farkı

Joint venture uygulamada konsorsiyum, konzern, kartel, holding vd diğer ortaklık türleri ile sık sık karıştırılmaktadır. Bu karışıklığın nedeni, sayılan ortaklıkların tümünün adı ortaklık temeline dayanmasıdır. Çünkü Türk Borçlar Kanunu’nun 620’inci maddesinin 1’inci fıkrasında adı ortaklık: “*Adi ortaklık sözleşmesi, iki ya da daha fazla kişinin emeklerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek üzere birleştirmeyi üstlendikleri sözleşmedir*” şeklinde tanımlanarak geniş uygulama alanına yayılmıştır. Yukarıda sayılan ortaklıkların tümü bu tanım kapsamına girdiğinden, aralarında karışıklık söz konusu olabilmektedir (Barlas, 1998: 87). Ancak dikkatli incelendiğinde, aşağıda görüleceği üzere, her bir ortaklığın benzer yönleri olduğu gibi farklılıkları da söz konusudur.

2.3.1. Joint Venture- Konsorsiyum (Şirketler Birliği)

Uygulamada en sık karşılaşılan durum joint venture ile konsorsiyumun karıştırılmasıdır. Joint venture ve konsorsiyum her ne kadar benzerlikler gösterse de bu iki ortaklık türünün farklı özelliklere sahip olduğu tanımdan da anlaşılmaktadır: “*Konsorsiyum, iki veya daha çok gerçek ya da tüzel kişiden her birinin belli bir işi yapmak amacı ile ortaklaşa taahhüt ettikleri işin bir bölümünü yerine getirmesi sorumluluğunu diğerlerinden bağımsız olarak yüklenmesi suretiyle katkılarını birleştirmesidir*” (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 162). Diğer bir tanım: “*Kişilerin belirli bir işi veya işler dizisini birlikte gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmeleri ve bunlardan her birinin diğerlerinden bağımsız olarak işin sadece bir bölümünün yerine getirilmesinin sorumluluğunu üstlenmesi durumunda olur*” (Barlas, 1998: 174). Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere, konsorsiyum’da taraflardan her biri bizzat kendi işini belirleyip sadece o işin sorumluluğunu üstlenmektedir (Tekil, 1996: 78). Oysa joint venture tanımında yer alan “*...müştereke belli bir amacı gerçekleştirmek ve kâr elde etmek için kurdukları ve müştereken yönettikleri...*” deyiminden de anlaşılan, burada her bir taraf işin kendine düşen boyutu ile değil, tümü ile sorumludur. Çünkü joint venture’larda ortak yönetim söz konusu olup, bu durum konsorsiyumdan farklılık arz etmektedir. Uygulamada müşterek yönetim sonucunda ortaklığı oluşturan ortaklıklardan birine veya ikisine birden ‘*eş liderlik*’ yönetim yetkisi verilmektedir (Barlas, 1998: 177). Bununla beraber, konsorsiyumda ortaklıkların birleşmesi de gerekmez, yani ortak bir organizasyon söz konusu olmamaktadır. Bu açıdan da joint venture ile farklılık arz etmektedir (Kaplan, 1994: 20). Çünkü joint venture bir organizasyon şeklinde de kurulmaktadır (Barlas, 1998: 188; Kaplan, 1994: 20).

2.3.2. Joint Venture- Konzern

Konzern, en basit tanımıyla: “*Hukuken bağımsızlıklarını koruyan teşebbüslerin ortak bir yönetme gücü altında birleşerek oluşturdukları ekonomik bütündür*” (Poroy vd. 2000: 979). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere, konzern bir ekonomik bütünlük arz etmekle birlikte her bir teşebbüs

ortaklığı kurarken ve faaliyetlerinin devamı boyunca hukuken bağımsızlıklarını sürdürmektedir. Joint venture'da her bir ortaklığın hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız olmasına karşın, konzern'da hukuken bağımsızlık vardır, ancak ekonomik yönden bir bütünlük söz konusudur. Çünkü ekonomik bütünlüğün konzern'in vazgeçilmez koşullarından biri olduğu tanımdan anlaşılmaktadır (Barlas, 1998: 188; Kaplan, 1994: 6).

2.3.3. Joint Venture- Kartel

Ticarî hayatta her bir ortaklığın temel amacı kâr elde etmektir. Bu amaca ulaşabilmek ve daha az sermaye ile daha fazla kâr elde etmek için ortaklıklar rekabet içindedirler. Ancak uygulamada da sık rastlanıldığı gibi, herhangi bir sektörde ciddi ağırlığı olan ortaklıklar aralarında anlaşarak rekabeti sınırlandırıp, pazarları kendi çıkarları doğrultusunda etkileyebilmektedirler. Ortaklıkların oluşturduğu bu ortaklık türüne 'kartel' adı verilmektedir (Barlas, 1998:151 vd.).

Türk doktrininde verilen tanıma göre: "*Kartel, hukuksal ve ekonomik açıdan birbirinden bağımsız teşebbüslerin, bağımsızlıklarını koruyarak, aralarındaki rekabeti sınırlandırmak veya tümüyle ortadan kaldırmak suretiyle piyasayı etkileme ve kontrol altında tutma amacıyla bir araya gelmeleridir*" (Barlas, 1998: 149; Kaplan, 1994: 21). Joint venture ile kartel benzerlik arz etmekle birlikte, temel farklılık ortak amaçlarda ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, kartel'de ortaklıklar kurmuş olduğu ortaklıkla piyasayı bütünüyle sınırlamak, rekabeti engellemek ve pazara hâkim olmak amacıyla olmalarına karşın (Barlas, 1998: 151), joint venture'da genellikle büyük yatırımlarda oluşabilecek riskleri paylaşmak içgüdüleriyle hareket edilmektedir. Dolayısıyla joint venture'da bir sektörde rekabetin engellenmesi ve/veya buna benzer amaçları söz konusu olmamaktadır.

2.3.4. Joint Venture- Holding

Holdingle, en kısa tanımıyla, birbirinden bağımsız birkaç şirketin bir ana şirket bünyesinde birleşmesidir. Uygulamada holdingin, tröst, konzern, kartel vs. terimlerle adlandırıldığı görülmektedir (Poroy vd. 2000: 257). Türk hukukunda holding hakkında yeterli bir düzenlemeye yer verilmemiş, sadece Türk Ticaret Kanunu'nun 519'uncu maddesinin 4'üncü bendinde çok kısa olarak değinilmiştir. Söz konusu maddeye göre holding, başlıca amacı başka işletmelere katılmak olan ortaklığı ifade etmektedir. Dolayısıyla denilmektedir ki, holding ayrı bir ortaklık türü olmayıp, genellikle anonim ortaklık şeklinde kurulan bir ortaklıktır (Ulusoy, 1974: 615 vd.) Holding'de amaç, bir ortaklığın başka ortaklıkların oy hakkına sahip senetlerin büyük bir kısmını elinde tutarak yönetimi ele geçirmektir. Dolayısıyla bu şekilde bir üst (çatı) kurarak ortaklığı kontrol etmektir (Altuğ ve Ayboğa, 1992: 283-284). Holding'in, bir çatı altında, ortaklığa bağlı yavru ortaklıklardan oluşmasına karşın, joint venture, iki veya daha fazla şirketin kendilerinden farklı bir ortaklık kurarak ayrı bir organizasyona sahip olmasıdır (Kaplan, 1994: 19).

3. JOİNT VENTURE'İN TÜRLERİ, HUKUKİ YAPISI VE NİTELİĞİ

3.1. Türleri

3.1.1. Faaliyet Sahalarına Göre

3.1.1.1. İnşaat Sektörü

Joint venture, en yaygın olarak inşaat alanında görülmektedir. Çünkü joint venture'in temelinde teknoloji transferi olduğu için, inşaat sektöründe gelişmiş ülke yatırımcılarının gelişmekte olan ülkelerin inşaatlarında yer alması gayet doğal karşılanmaktadır (Dayınlarlı, 1996: 221). İnşaat sektöründe görülen joint venture ve konsorsiyumların temelinde bir sözleşme olduğu için her bir tarafın yükümlülükleri belirtilmiştir. Bu sözleşme ile adı ortaklık kurulmaktadır. Dolayısıyla joint venture'in tarafları adı ortaklık hükümlerine tâbi olmaktadır. Buradan hareketle joint venture Türk Borçlar Kanunu'nun 620-645'inci maddeleri çerçevesinde mütalâa edilecek ve her bir ortak işin bitiminden müteselsilen sorumlu tutulacaktır (Dayınlarlı, 1999: 62).

Uygulamada, özellikle Türk inşaat ortaklıkları, 1970'li yıllardan bu yana dünyanın her yerinde kendi ün ve başarılarını sergilemişlerdir. Bu inşaat ortaklıkları yatırım yaptığı ülkelerin girişimcileri ile iş birliği içinde konsorsiyum veya joint venture kurup, uluslararası standartlara uygun çalışmalar yapmaktadırlar. Joint venture ve konsorsiyumların inşaat sektöründeki projelerinde genellikle hastaneler, toplu konutlar, köprü ve yol yapım çalışmaları, boru döşemeciliği, restorasyon ve endüstriyel tesisler en başta yer almaktadır (Kokonov, 1990: 24)³.

3.1.1.2. Petrol ve Maden İşletmeciliği

Joint venture'in tarihçesine baktığımız zaman, ilk joint venture'ların Amerika'da petrol ve maden işletmeciliği alanında ortaya çıktığını ve genellikle bir ortaklık kurma yoluna başvurmadan sadece amaçtaki birlik düşüncesi ile hareket ettikleri görülmektedir. Bu amaçlar tarafların yapılacak olan masrafları, kâr ve zararları paylaşmak, taraflardan birini işletmeci olarak tayin etmek ve birer denetim organı oluşturmak suretiyle gerçekleştirilmekteydi (Dayınlarlı, 1999: 60). Bunların yanı sıra, Azerbaycan ve diğer ülkeler arasında yapılan uluslararası anlaşmalar sonucu kurulan ortaklıkların genellikle konsorsiyum ve joint venture olduğu rahatlıkla söylenebilir (Çiftlikli, 1996: 142-156).

3.1.1.3. Diğer Yatırım Alanları

Diğer yatırım alanlarında da joint venture'ları görmek mümkündür. Çünkü joint venture'in kuruluş amaçları arasında teknoloji transferi, ucuz ve daha kolay yollarla kâr elde etme olguları yatmaktadır. Uygulamada sık rastlandığı gibi, gelişmiş ülkelerin yatırımcıları ellerindeki teknolojik imkânları daha geniş kapsamda değerlendirmek için az gelişmiş ülkelere yönelmektedirler. Dolayısıyla bu ülkelerdeki hammadde, ucuz iş gücü, geniş pazar gibi etkenler yatırımcıları teşvik etmektedir. Bu nedenle az gelişmiş ülkeler, yabancı yatırımcıları çekmek için kendi mevzuatlarında çeşitli kolaylıklar ve hukukî düzenlemeler yapmaktadırlar (Chirkunov, 1991: 14). Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler bu tür yatırımları kendilerine çekebilmek için mevzuatlarında getirdikleri muafiyetlere ilişkin düzenlemelerin bazıları şöyle sıralanabilir (Chirkunov, 1991: 15-17): Transfer

³ Rusya'da: Koraybatur, Enka, Garanti inşaat, Alârko, Stofa, Kutlutaş, Tekser, Kiska, Doğuş, Gama, Guriş, İntes gibi faaliyette bulunan birçok Türk inşaat ortaklıkları vardır.

kolaylığı, yabancı ve yerli ortaklıkların eşit statüde olması, sermaye ve transfer limitlerinin olmaması vs. konularda birtakım garantilerin tanınması gibi daha birçok kolaylıklar görülmektedir.

3.1.2. Ortakların Tâbiyetine Göre

3.1.2.1. Ulusal Joint Venture

Joint venture denildiğinde hem ulusal hem de uluslararası ortaklıklar anlaşılmaktadır. Oysa, joint venture'in tanımından da anlaşıldığı gibi, bu ortaklık türünde yabancı bir ortakla birleşmek zorunlu unsurlar içerisinde yer almamaktadır. Yani aynı ülke mensubu iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelerek joint venture kurmalarına kanunen hiçbir yasak getirilmemiştir (Şahinalp, 2001: 490; Barlas, 1998: 192). Dolayısıyla ulusal joint venture uygulamada görülen bir ortaklık türüdür.

3.1.2.2. Ululararası Joint Venture

Yukarıdaki açıklamalarımızın yanı sıra, joint venture'in uluslararası alanda daha sık başvurulan bir ortaklık türü olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü joint venture kurulmasındaki temel amaç, karşılıklı iki ülkenin ekonomik iş birliği bakımından yakınlaşıp, ihtiyaçlar doğrultusunda harekete geçerek kâr elde etmesidir. Bu nedenle her iki ülke ortaklıkları sermayelerini birleştirip bu ortaklık türünü kurmaktadır (Özalp vd., 1990: 103). Uluslararası joint venture kendi arasında; devletler, devletlerle özel kişiler ve özel kişiler arasında yapılan joint venture olmak üzere üçe ayrılabilir (Dayınlarlı, 1999: 65-79).

Devletler arasında yapılan joint venture: Bu şekilde yapılan joint venture 'antlaşmalar' şeklinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla tarafların niteliğinden kaynaklanan iki husus önem arz etmektedir. Bunlardan birincisi: Joint venture ortakları arasında varılacak mutabakat ile organizasyonun oluşturulması; ikincisi her iki devletin eşitlik ilkesini göz ardı etmemesidir (Dayınlarlı, 1999: 65). Bu tür joint venture'a verebileceğimiz örnek Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında iki petrol devinin kurdukları joint venture'dır. Azerbaycan tarafını A.İ.O.C. (Azerbaijan International Operating Company), Türkiye'yi ise T.P.A.O. (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) temsil etmektedir. Bu ortaklık, kamu sektöründeki devletler arası joint venture'a bir örnek oluşturmaktadır. (T.P.C., 2010: 11).

Devletlerle özel kişiler arasında yapılan joint venture: Bu tür ortaklıkta taraflardan biri devlet olduğundan kamu hukuku kurallarının uygulanması kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla 'sözleşme serbestisi' ilkesi burada tam anlamıyla uygulanmaz hale gelecektir. Bu nedenle devletler ile özel kişiler arasında kurulacak olan joint venture'da şu hususlara dikkat edilmelidir (Dayınlarlı, 1999: 70):

- Joint venture'in amacına ulaşabilmesi için devlet, ekonomide ağırlığını hissettirmeli,
- Devletin bu ortaklığa bazı imtiyazları olmalı,
- Devlet, ancak kanun koyucunun bu ortaklığı kurmak için müsaadesi varsa ve yürürlükteki hukuk buna engel teşkil etmeyecek ise joint venture'ı kurabilmeli,
- Sözleşmeye dayalı joint venture'larda kâr elde etmek devletin ikinci amacı olmalıdır.

Özel kişiler arasında yapılan joint venture: Bu tür joint venture ortaklıkları hem ülke içinde hem de uluslararası boyutta en sık karşılaşılan ortaklıklardır. Bu tür joint venture'da devletlerle özel kişiler arasında kurulan ortaklıklardan farklı olarak bir tarafa üstünlük tanınmaz, kamu hukuku

kuralları uygulanmaz ve 'sözleşme serbestisi' ilkesi tam anlamıyla geçerli olur. Bu tür ortaklığa örnek olarak yine Azerbaycan ve Türkiye arasındaki, iki özel ortaklığın kurmuş olduğu joint venture'ı verebiliriz. Türkiye'deki Pet Holding ve Azerbaycan'daki Neft Şirketi aralarında kurulan joint venture ile Azerbaycan'daki petrol sektöründe en büyük yatırımı gerçekleştirmişlerdir (www.petholding.com.tr, 2002).

Bu tür joint venture'lar çeşitli nedenlerle kurulmaktadır. Bu nedenlerin birkaçını sıralayacak olursak:

- Yabancı ortakla tamamlayıcı araştırma yapılması,
- Yeni pazarlara girilmesi,
- Yatırım yapılan ülkenin vergi muafiyetlerinden yararlanılması,
- Fiyatların rasyonelleştirilmesi,
- Teknoloji transferinin sağlanması vs. (Dayınlarlı, 1999: 75).

3.1.3. Kuruluş Şekillerine Göre

Bu kıstasa göre joint venture ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, sözleşmeye dayalı joint venture (*Contractual Joint Venture*), ikincisi, sermayeye katılımlı joint venture'dır (*Equity Joint Venture*).

3.1.3.1. Sözleşmeye Dayalı Joint Venture

Joint venture'lar çalışmanın başında belirtildiği gibi, birden fazla gerçek veya tüzel kişinin belirli iktisadî amaçlarla kurdukları ortaklık türüdür. Her ortaklığın bir sözleşme ile kurulduğu ve bu sözleşmeye göre faaliyette bulunduğu görülmektedir. Bu joint venture türünde, kastedilen sözleşme ile kurulmasından ziyade, bu ortaklığın sermayeye dayanmamasıdır. Yani ortaklar herhangi bir sermayeye ihtiyaç duymadan, amaçlarını, birleştirdikleri katkılarla da gerçekleştirmeleri mümkün olabilecektir (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 156; Barlas, 1998: 193 vd.). Bu ortaklık, bir organizasyona sahip olabileceği gibi, herhangi bir organizasyona ihtiyaç duymadan da faaliyetini sürdürebilecektir (Kaplan, 1994: 3). Organizasyonun faaliyette bulunduğu yer, uygulanacak hukukun tespiti için bir bağlama noktası olarak nitelendirilmektedir (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 156). Bu tür joint venture genellikle bir tek işin sonuçlandırılması için adı ortaklık şeklinde kurulmaktadır (Akyol, 1997: 79).

3.1.3.2. Sermayeye Katılımlı Joint Venture

Bu tür joint venture sözleşmeye dayalı joint venture'dan farklılık arz ederek iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama taraflar arasındaki '*joint venture sözleşmesi*', ikinci aşama ise, tayin edilen '*ortaklık sözleşmesi*'dir. Sermayeye dayalı joint venture'larda bu iki sözleşme birbirinin ayrılmaz birer parçası halini almaktadır (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 167). Bu tür joint venture, bir ortaklık sermayesine sahip olup, genellikle herhangi bir sermaye ortaklığının kanunî şekillerinden birinde kurulmaktadır (Barlas, 1998: 195; Kaplan, 1994: 3). Bazı görüşlere göre, bu tür joint venture'da taraflardan birinin sermaye koyması gerekmemekte, bunun yerine emeğini ve becerisini ortaya koyarak da ortaklık birleşmesini sağlayabilmektedir. (Akyol, 1997: 80). Kural olarak buna bir engel olmamakla beraber, uygulamada genellikle her bir taraf mutlaka sermaye olarak bir maddî değeri getirmektedir.

Sermayeye katımlı joint venture genellikle tüzel kişiliği haiz bir ortaklık bünyesinde birleşmektedir. Bu tür kuruluşlar ulusal ve uluslararası alanda daha sık görülmektedir (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 156). Ancak, özellikle Batı'da bazı ortaklıklar, tüzel kişiliğe sahip olmasalar bile, örneğin kollektif ve komandit ortaklıkların Almanya ve İsviçre'de tüzel kişiliği yokken, sermayeye katımlı joint venture'ı kurabilmektedirler. Dolayısıyla sermayeye katımlı joint venture'ın tüzel kişiliği olup olmaması geçerlilik şartı açısından hiçbir önem arz etmemektedir (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 166).

Türkiye'ye bakıldığı zaman, sermayeye katımlı joint venture'ın genellikle anonim ve limited ortaklık şeklinde kurulduğu görülmektedir (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 166). İsviçre'de ise, anonim ortaklık tercih edilmektedir. Bunun başlıca nedeni, özellikle faaliyet alanları riskli olan girişimlerde ortaklarla anonim ortaklık arasında mesafenin olmasından kaynaklandığı vurgulanmaktadır (Dayınlarlı, 1999: 119).

Rusya'da bu ortaklıklar, "Ortaklıklar Kanunu" ve "Yabancı Yatırımlar Kanunu" kabul edilinceye kadar limited ortaklık şeklinde kurulmakta idi. 4.04.1991 tarihli ve 1545-1 sayılı "Rusya Federasyonu'nda Yabancı Yatırımlar Hakkındaki Kanun"un 12'inci maddesi uyarınca sermayeye katımlı joint venture'ın adı ortaklık, komandit, limited ve anonim ortaklık şeklinde kurulmasına cevaz verildi. Ayrıca, önceki düzenlemelerde yabancı ortaklar, Rus ortaklarıyla joint venture kurduklarında, en çok %49 hisseye sahip olabilirdi. Günümüzde son yapılan düzenlemeler ile bu oranın %50 olması ve bazen de daha üstüne çıkması bazı alanların sınırlandırılmasına, bazılarının da serbest bırakılmasına göre değişmektedir (Sherbatih, 1997: 1; Gorometskina ve Tsokol, <http://www.cfin.ru/investor/invrel/foreign.shtml>, 2012).

Türkiye'de ise, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nda ve Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi'nde, sermayenin tamamının yabancılarla ait olmasını yasaklayan herhangi bir hüküm olmadığı gibi, ortakların tamamının yabancı uyruklu olmasını sınırlayan bir hüküm de bulunmamaktadır (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 166). 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun 'Tanımlar' başlıklı 2'inci maddesinin (b) bendinin 2'inci hükmünde alt limit hususunda düzenleme yer almaktadır. Buna göre: "*Menkul kıymet borsaları dışında hisse edinimi veya menkul kıymet borsalarından en az %10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla mevcut bir ortaklığa ortak olmayı...ifade eder*" denilmektedir (Yılmaz, <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1/ipekyolucanlan%C4%B1yor/Prof.Dr.LerzanYILMAZ.pdf>, 2016).

3.2. Hukukî Yapısı

Joint venture'ın hukukî niteliğine geçmeden önce hukukî yapısını tespit etmek gerekir. Sözleşmeye dayalı veya sermayeye katımlı joint venture'ın hukuki yapısı aralarında bir ayırım olmaksızın üç tür sözleşmeden oluşmaktadır. Bu sözleşmeler: "Ön Kuruluş Sözleşmesi" *Müşterek İş Birliği Sözleşmesi*, "Müşterek İş Ortaklığı Sözleşmesi" *Esas Sözleşme*, "Tâbi Sözleşmeler" *Uydu-Satelit Sözleşmeler* olarak sıralanabilir (Şahinalp, 2001: 490; Kaplan, 1994: 8).

3.2.1. Ön Kuruluş Sözleşmesi

Joint venture’da taraflar öncelikle her ortaklık türünde olduğu gibi bir sözleşme yaparlar. Bu sözleşme ön kuruluş sözleşmesi olup, taraflar arasında joint venture ilişkisini kurmaktadır. Bu sözleşmede ileride kurulacak ortaklığın amacı, faaliyet konusu, tarafların hak ve yükümlülükleri, sermayesi, kâr ve zararı paylaşımı, ortakların yönetimi ve temsili, sorumluluk, olağanüstü durumlar, uygulanacak hukuk, ihtilafların çözüm yolları (tahkim kaydı), ortaklığın süresi ve yürürlüğe girme tarihi gibi hükümler yer almaktadır (Kaplan, 1994: 8-9).

3.2.2. Müşterek İş Ortaklığı Sözleşmesi

Müşterek iş ortaklığı sözleşmesi, kurulacak olan joint venture’ın esas sözleşmesini oluşturmaktadır (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 167). Bu sözleşme ile taraflar ortaklığı hangi türde kuracakları konusunda anlaşılırlar. Eğer Türk Ticaret Kanunu’nda yer alan ortaklık türlerinden biri şeklinde kurulacaksa Türk Ticaret Kanunu hükümleri, adî ortaklık şeklinde kurulacaksa Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanacak ve niteliği buna göre belirlenecektir (Kaplan, 1994: 14).

3.2.3. Tâbi Sözleşmeler (Uydu-Satelit Sözleşmeleri)

Satelit sözleşmeleri, joint venture’ın esas sözleşmesi yanında birbirinden bağımsız ek sözleşmelerdir. Bu sözleşmelere, esas sözleşmenin yanı sıra, sözleşmenin etrafında uydu görünümü alan sözleşmeler olduğu için ‘uydu sözleşmeler’ adı verilmektedir (Dayınlarlı, 1999: 110). Bu sözleşmelere lisans sözleşmesi, marka lisans sözleşmesi, patent sözleşmesi, teknik yardım veya satım sözleşmesi gibi sözleşmeler örnek olarak verilebilir. Bu sözleşmeler joint venture’ın konusuna göre değişiklik arz etmektedir (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 167). Satelit-uydu sözleşmeleri ortaklardan her biriyle ve müşterek iş ortaklığıyla tamamen bağımsız, Türk Borçlar Kanunu’nun özel ve genel hükümleri çerçevesinde yapılan sözleşmelerdir (Şahinalp, 2001: 502).

3.3. Hukukî Niteliği

Joint venture’ın hukukî niteliği denilince, sözleşmeye dayalı ve sermayeye katılmalı joint venture’ın ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Çünkü sermayeye katılımlı joint venture’da diğerine nazaran daha karmaşık bir yapı söz konusu olduğundan, karışıklığa neden vermeden konuyu aydınlatmak gerekecektir. Bu nedenle çalışmamızda ilk önce sözleşmeye dayalı joint venture’ın, sonra da sermayeye katılımlı joint venture’ın hukukî niteliğini tespit edilmeye çalışılacaktır.

3.3.1. Sözleşmeye Dayalı Joint Venture

Sözleşmeye dayalı joint venture’lar, sade bir yapı arz ederek sadece tarafların anlaşmasıyla oluşturduğundan, bir adî ortaklık olarak nitelendirmek mümkündür. Çünkü doktrinde bu konuda fikir birliği oluşmuştur (Akkurt ve Akgül, 2001: 737; Poroy vd., 2000: 15; Barlas, 1998: 203). Dolayısıyla tarafların bir araya gelerek karşılıklı iradelerini açıklamasıyla joint venture kurulmuş olacaktır. Çünkü sözleşmeye dayalı joint venture adî ortaklık olarak nitelendirildiğinden ve adî ortaklıkta hiçbir şekil şartı aranmadığından sözleşme kurulmuş sayılacaktır (Yongalık, 1991: 7). Durum böyle olmakla birlikte uygulamada taraflar ulusal joint venture kurduklarında yazılı sözleşme ve noter, uluslararası joint venture kurduklarında ise yazılı sözleşme ve taraflardan birinin veya her ikisinin ülke konsolosluklarının onayı ile onaylamaktadırlar.

3.3.2. Sermayeye Katılımlı Joint Venture

Bu tür joint venture'larda karmaşık bir yapı söz konusudur. Çift sözleşme gibi gözükken bu yapının ilk aşaması temel sözleşme, ikinci aşaması ise joint venture ortaklık türünü gösteren esas sözleşme ile satelit sözleşmeleridir. İlk aşamasını teşkil eden temel sözleşme çoğu kez adî ortaklık olarak nitelendirilmektedir (Barlas, 1998: 204). İkinci aşama ise esas sözleşmenin Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan ortaklık türü olarak kararlaştırıldığında sermayeye katılımlı joint venture'in niteliği konusunda tartışmalar vardır. Denilmektedir ki, sermayeye katılımlı joint venture'da kanunda yer alan birkaç ortaklığın, kanunda öngörülmeleyen bir şekilde birleşmesinden dolayı, bu tür joint venture'lar nitelik olarak karma sözleşmedir (Akyol, 1997: 76). Oysa burada esas olan ortakların iradesidir. Ortaklar amaçlarına ulaşmak için bir ortaklık kurarlar ve bu ortaklık faaliyetini sürdürebilmeleri için bir araç olarak, ortaklık statüsünü belirleyen ve tali olan satelit sözleşmeler yaparlar (Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 167). Burada en önemli husus amacın ne olduğunun tespit edilmesidir (Barlas, 1998: 205). Dolayısıyla ortada, her ne kadar birkaç sözleşme varmış gibi gözükse de bir tek sözleşme vardır ve diğerleri tali statüdedir. Buradan hareketle sermayeye katılımlı joint venture'in, nitelik olarak adî ortaklık hükmünde yorumlamasının doğru olduğu kanaatindeyiz (Barlas, 1998: 197).

4. JOINT VENTURE'IN KURULUŞU, İÇ VE DIŞ İLİŞKİLERİ İLE SONA ERMESİ

4.1. Joint Venture'ın Kuruluşu

4.1.1. Türk Hukuku'nda Joint Venture

Türkiye'de joint venture 80'li yıllardan sonra kanunî düzenlemelerde meydana gelen bazı değişiklikler sonucunda kurulmaya başlanmıştır. Daha çok inşaat ve yatırım alanlarında görülen bu ortaklıklar '*müşterek iş ortaklığı*' veya '*ortak girişim*' adı altında, hukuken genellikle adî ortaklık statüsünde nitelendirilmektedir. Joint venture ile ilgili ilk düzenleme Kurumlar Vergisi Kanunu'nda sonradan meydan getirilen ve 31 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği ile yapılan değişiklikle yer almıştır. Söz konusu düzenlemede joint venture '*iş ortaklıkları*' başlığı altında Türk hukuk sisteminde yer almaktadır. Bu düzenlemeler incelendiğinde, joint venture'ın bir adî ortaklık olarak nitelendirildiği ve Türk doktrininde de bu konuda görüş birliğinin sağlandığı görülmektedir (Barlas, 1998: 203- 208; Tekil, 1996: 80). 1 seri numaralı 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği incelendiğinde, bir ortaklığın joint venture olarak kurumlar vergisi mükellefi sayılabilmesi en az aşağıdaki unsurları taşıması gerekir. Bunlar:

- Ortaklardan en az birisinin kurumlar vergisi mükellefi olması,
- Ortaklığın belli bir işi sonuçlandırmak üzere yazılı bir sözleşmeyle kurulması,
- İş ortaklığı konusunun belli bir iş olması,
- Birlikte yapılacak olan işin belli bir süre içinde gerçekleştirilmesinin öngörülmesi,
- İş ortaklığı ile işveren arasında bir yüklenim sözleşmesinin olması,
- Tarafların, müştereken yüklenilen işin belli bir veya birden fazla bölümünden değil, tamamından işverene karşı sorumlu olmaları,

- İşin bitiminde kazancın paylaşılması,
- Birlikte yapılması öngörülen ve müştereken yüklenilen işin bitimi ve Vergi Usul Kanununda belirtilen mükellefiyetle ilgili ödevlerin tamamının yerine getirilmesiyle mükellefiyetin sona ermesi olarak sıralanmıştır (m. 2.5.2.).

Bu koşulların yanı sıra, joint venture ortaklarının mutlaka gerçek kişi olması gerekmemektedir. Çünkü uygulamada joint venture ortakları genellikle tüzel kişilerden oluşmaktadır (Domaniç, 1970: 20).

Bununla birlikte, ortaklığın kuruluşunun Türk Borçlar Kanunu'nun 12'inci maddesinin II'inci fıkrasına göre yazılı şekilde yapılması gerektiği ve bunun geçerlilik şartı olduğu vurgulanmıştır (Dayınlarlı, 1999: 234). Ayrıca joint venture'nin kurucularının ortaklığı kurduktan sonra tescil sırasında tacir sıfatına sahip olacakları Türk Ticaret Kanunu'nun 12'inci maddesinde belirtilmiştir (Çevik, 1989: 73). Bununla birlikte, Türkiye'de yabancı ortaklı joint venture'lar Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'nün iznine tâbidirler. Bu izini alabilmek için bazı belgelerin sunulması gerekecektir. Bu belgelerin neler olduğunu belirtecek olursak:

“ 1. Dışarıda yerleşik kuruluşlara ait:

- a) Faaliyet Belgesi,
- b) Son yıl Faaliyet Raporu (son yıl bilançosu ve faaliyet alanını ihtiva eden)

2. Dışarıda yerleşik kişilere ait:

- a) Pasaport örneği,
- b) Ticari ve sınıai özgeçmiş ile ilgili ayrıntılı bilgi ve bunları tevsik edici belgeler.

Faaliyet Belgesi ile pasaport örneği ilgili Türk Konsoloslüğundan veya Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı çerçevesinde hazırlanan Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi hükümlerine göre tasdik edilmiş olacaktır. Pasaport örneğinin Türkiye'deki bir noterce tasdik edilmiş olması halinde başkaca tasdik aranmaz.

3. Yurt dışında yerleşik kişi ve kuruluşun, Türkiye'de faaliyette bulunmak istediği konu için gerekli sermayeyi getireceğine dair niyet mektubu.

4. Ek 1 'deki örneğe göre hazırlanmış müracaat formu.

5. Kurulacak şirketin ana sözleşme taslağı.

6. Yatırım için ithali düşünülen makina, teçhizat ve demirbaşların proforma faturaları, prospektüs ve katalogları ile bunların FOB (menşe ülke döviz), FOB (\$), CIF (TL) ve gümrük vergi ve resimlerinin belirtildiği üç nüsha global liste.

7. Yatırım için teşvik araçlarından istifade edilmek isteniyorsa, Teşvik Mevzuatında öngörülen belgeler.

8. İzin alma işlemlerini yürütecek kişiye ortaklarca verilecek vekâletname (Noterden veya yukarıda belirtildiği şekilde tasdik edilmiş)

9. Eklenmesinde yarar görülen diğer bilgi ve belgeler” (Y.S.Ç.K.H.T.m. 2)⁴.

⁴ 24.08.1995 tarih ve 22384sayılı R. G. ile yayınlanan 7/6/1995 tarih ve 95/6990 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı Hakkında Tebliğ (Sayı: 2).

4.1.2. Rus Hukuku'nda Joint Venture'm Ortaklık Türleri

Rusya Federasyonu mevzuatında yer alan "Ortaklıklar Kanunu" ile "Yabancı Yatırımlar Kanunu"na göre joint venture anonim, komandit, limited ve adi ortaklık türlerinde kurulabilmektedir.

4.1.2.1. Anonim Ortaklık

Rusya Federasyonu mevzuatında anonim ortaklığın hem halka açık hem de kapalı olarak kurulmasına izin verilmektedir. Anonim ortaklık Rusya Federasyonu'nun 26.12.1995 tarih ve 208 sayılı "Rusya Federasyonu Anonim Ortaklıklar Kanunu"nun 2'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre anonim ortaklık, "... tüzel kişiliği haiz, esas sermayenin belirli olduğu, ortakların ortaklığa karşı hak ve yükümlülüklerinin koymuş oldukları paylarda belirtildiği, ortaklık türüdür. Ortaklar ortaklığın faaliyetleri sonucu oluşan zararlardan ancak sermaye payları oranında sorumludurlar..." Söz konusu maddenin devamında anonim ortaklığının halka açık olan türü de açıklanmıştır. Buna göre, anonim ortaklığının sermayesi, halka açık olarak kaydolma şeklindeki pay senetlerinin satışlarından elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. Kural olarak pay senetleri rahatlıkla alınıp satılır, her şekilde ve sınırsız olarak devredilebilir (Dremov, 1998: 45). Anonim ortaklığın bu türünde ortakların sayısı belli değildir. Bu nedenle anonim ortaklık, joint venture açısından bakıldığında, tercih edilen bir ortaklık türü değildir (Dremov, 1998: 46). Bununla beraber, Rusya Federasyonu mevzuatında bu tür ortaklıkların %100 yabancı sermaye ile de kurulmasına izin verilmiştir. Ayrıca bu ortaklıkların şubeleri de açılabilir (Vosnesenskaya, 2001: 118).

4.1.2.2. Komandit Ortaklık

Komandit ortaklık Rusya Federasyonu'nun "Ortaklıklar ve Girişimcilik Hakkında Kanunu"nun 10'uncu maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, komandit ortaklık "... birden fazla gerçek veya tüzel kişinin ortaklık faaliyetini yürütebilmesi için, komandite ve komanditer ortakları olan ve esas sözleşmeye dayanarak kurulan ortaklık türüdür". Tanımdan da anlaşıldığı üzere, burada iki çeşit ortak vardır. Bunlardan birincisi komanditer, diğeri komandite ortaklardır. Komanditer ortaklar esas sözleşmeye dayanarak koymuş oldukları sermaye ile sınırlı sorumludurlar. Komandite ortaklar ise, esas sözleşmeye dayanarak Rusya Federasyonu mevzuatına göre el konulabilecek tüm malvarlığı ile müteselsilen sorumludurlar. Bu nedenle ortaklık yönetiminde her iki ortakların hak ve borçları konuları itibarıyla farklılık arz etmektedir (Vosnesenskaya, 2001: 119).

Bununla beraber, komanditerlerin genel kurul toplantısında oy hakları vardır. Ortaklığın kâr payları komandite ve komanditer ortak ayırımına bakılmaksızın, koymuş oldukları sermaye oranında dağıtılmaktadır (Vosnesenskaya, 2001: 120). İncelenen bu ortaklık türü Rusya'da kurulacak joint venture için ideal sayılabilecektir. Çünkü yabancı ortağı ilgilendiren sadece kâr payıdır. Bu nedenle komanditer ortak olarak katılmaktadır. Rusya'da yabancı ortak uzun süre kalamadığından veya oradaki kanunların inceliklerini bilmediğinden, joint venture'm faaliyeti hakkındaki sorunlarla ilgilenmez ve bunları joint venture'm komandite ortaklarına bırakır (Vosnesenskaya, 2001: 121). Çünkü yabancı yatırımcı için Rusya'daki ortakları seçip, anlaşma yapmak ve orada uzun süre kalmak büyük bir risk olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle joint venture'ı komandit ortaklık türünde

kurmak ve komanditer ortak olarak faaliyette bulunmak yabancı yatırımcı için en kârlı yol olarak gözükmektedir (Chirkunov ve Shadrovskiy, 1991: 15).

4.1.2.3. Limited Ortaklık

Bu ortaklık türü 08.02.1998 tarih ve 14 sayılı “Rusya Federasyonu Limited Ortaklıklar Kanunu”nun 2’inci maddesinde yer almaktadır. Buna göre limited ortaklık, “... bir veya birden fazla gerçek veya tüzel kişilerin bir araya gelerek kurdukları, tüzel kişiliği haiz ve sermayesi esas sözleşme ile belirlenmiş olan ortaklık türüdür. Ortaklar ortaklık borçlarından sermaye payları oranında sorumludurlar”. Uygulamaya bakıldığında, günümüz Rusya’ında joint venture’ların en yaygın olarak O.O.O. (Orgaizatsiyi s Ogranichennoy Otvetstvennoctyu), yani limited ortaklık şeklinde kurulduğunu söylemek mümkündür (Vosnesenskaya, 2001: 130). Limited ortaklıkla komandit ortaklık arasındaki fark, ortakların konumları itibarıyla olmaktadır. Şöyle ki, limited ortaklıkta sınırlı sorumlu-sınırsız sorumlu ortaklar ayırımı olmaksızın, tüm ortakların sorumluluğu ikinci dereceli olup, ortaklıkları koymuş oldukları sermaye payları ile sınırlıdır. Dolayısıyla limited ortaklıkta üzerine düşen borcu ödeyen ortağa karşı hiçbir hak ileri sürülemeyecektir (Dremov, 1998: 47). Limited ortaklığı komandit ortaklıktan ayıran diğer bir fark, ortakların durumu ile ilgilidir. Şöyle ki, limited ortaklıkta ortaklar, ortaklık sermayesine maddi katkı da bulunmakla yükümlülüklerini yerine getirmiş sayılabilir. Dolayısıyla bu ortaklar pasif süje olarak sadece kâr paylarını almaktadırlar. Oysa komandit ortaklıklarda, özellikle komandite ortaklar açısından bakıldığında, böyle bir durum olanaksız olup, komanditelerin ortaklık faaliyetlerini aktif olarak yürütme yükümlülükleri vardır (Dremov, 1998: 48).

Limited ortaklığı anonim ortaklıktan ayıran farklılıklar da vardır. Şöyle ki, limited ortaklıkta ortakların sayısı belli olup 50’yi geçmemektedir. Dolayısıyla ortaklar birbirlerini tanımaktadırlar. Oysa anonim ortaklıkta kişi sınırı yoktur. Diğer bir fark, anonim ortaklıkta sermayesi belirli paylara bölünmüş hisse senetleri vardır. Oysa limited ortaklıkta bu durum söz konusu değildir. Ayrıca limited ortaklıkta bir ortağın payını başkasına devretmesi zorlaştırılmıştır. Oysa anonim ortaklıklarda, özellikle de halka açık olan anonim ortaklıklarda, ortakların sayısı yüzler veya binler olabileceğinden payın devrini sınırlamak olanaksızdır (Dremov, 1998: 49).

4.1.2.4. Adî Ortaklık

Bu ortaklık türü Rusya Federasyonu’nun “Ortaklıklar ve Girişimcilik Hakkında Kanunu”nun 9’uncu maddesinde tanımlanmaktadır. Buna göre adî ortaklık, “... birkaç gerçek veya tüzel kişilerin birleşmesiyle ve esas sözleşme ile kurulan ortaklık türü”dür. Yukarıda anlatılan ortaklık şekillerinden farklı olarak bu ortaklık türünün tüzel kişiliği yoktur ve aradaki anlaşmazlıklar öncelikle ortaklık ana sözleşmesinde yer alan hükümlere göre çözüme kavuşturulmaktadır (Dremov, 1998: 50). Bu ortaklık türü kısa vadeli, yerel üretim işlerini çözmek için kurulmaktadır. Ortakların sorumluluğu sınırsız ve müteselsildir (Dremov, 1998: 51). Bu ortaklık türünün olumsuz yönü, tarafların birbirlerine karşı maksimum düzeyde güvenme zorunluluğudur. Bu nedenden dolayıdır ki, joint venture’lar, her ne kadar Rusya Federasyonu mevzuatında adi ortaklık türünde kurulabilmelerine izin verilmişse de

uygulamada en az başvuru ortaklık türü olarak nitelendirilmektedir (Chirkunov ve Shadrovskiy, 1991: 18).

4.1.3. Rus Hukuku'nda Joint Venture'in Kuruluş Aşamaları

Joint venture'ların kuruluşu birkaç aşamanın birleşmesiyle gerçekleşmektedir. Bu aşamaları sıralayacak olursak:

- Joint venture projesinin hazırlanması, ilgili olan yabancı ortak arayışları, teklifin yollanması,

- Potansiyel yabancı yatırımcı ile görüşmeler,
- Gerekli evrakın hazırlanması ve imzalanması,
- Devlet tescili ve faaliyetin başlangıcı (Ponomarov, 1998: 23).

4.1.3.1. Projenin Hazırlanması ve Yabancı Ortak Arayışları

Joint venture'ı kurmadan önce, daha hazırlık aşamasındayken ilk yapılması gereken, faaliyetin hangi alanda olacağını tespit etmektir. Joint venture'in gelecekteki faaliyeti için ortaklar tarafından pazar araştırması yapılmalıdır. Bu araştırma için Rusya'da şu kuruluşlara başvurulmaktadır: Sanayi-Ticaret Odaları, Rusya Konjonktür Enstitüsü ve Uluslararası Ticaret Merkezi (<http://www.ivr.ru>, 2002).

Joint venture'in hangi alanda faaliyet göstereceğini tespit ettikten sonra yabancı yatırımcı arayışlarına geçilmektedir (Ponomarov, 1998: 24). Rusya'da bu aşamada yatırımcıların karşılaştıkları temel sorun yeterli ve güvenli bilgi kaynaklarının olmayışıdır. Çünkü birçok kuruluş bilgilerini sır olarak nitelendirip dışa yansıtılmamaktadır. Karşılaşılabilecek en büyük risk, ortak hakkında yanlış bilgi edinilmesidir. Genellikle bu durumda, karşılaştırılan faaliyet alanındaki ortaklıkların durumunu bilen bağımsız kuruluşlara başvurulmaktadır. Potansiyel ortak hakkında şu bilgiler önemli sayılmaktadır (Ponomarov, 1998: 25): Ortaklığın bizzat verdiği bilgiler, ortaklığın kuruluş belgelerinin onaylı örnekleri, bilançosu ve malî hesapları, ilan edilmiş katalogların analizi ile reklam materyalleri, yabancı yatırımcının bulunduğu ülkede veya Rusya Federasyonu Sanayi ve Ticaret Odaları'ndan edinilen bilgiler. Gerekli bilgiler edinildikten sonra joint venture için kendi koşullarını ve sorunlarını içeren teklifler yayınlanır. Rusya Federasyonu'nun "Ortaklıklar ve Girişimcilik Hakkında Kanunu"nun 14'üncü maddesine göre böyle bir teklifte bulunulmadan önce Devlet Ekoloji ve Tabiat Komitesi'nce ortaklık faaliyetlerinin uygun görüldüğüne ilişkin izin alınmalıdır. Bu izin alındıktan sonra joint venture yabancı yatırımcılar ile faaliyete geçebilecektir (Chirkunov ve Shadrovskiy, 1991: 18).

4.1.3.2. Potansiyel Yabancı Yatırımcı ile Görüşmeler

Ticaret odaları veya diğer ilgili kuruluşlarca yayınlanan ticarî tekliflere olumlu yanıt alındıktan sonra, görüşmelere geçilip joint venture kurmak için taraflar arasında bir protokol imzalanır. Bu protokolda genellikle şu hususlar yer almaktadır:

- Seçilen faaliyet türü ve karşılıklı iradelerin uyumu,
- Ortaklığın esas konusu ile ana sözleşmesi,

- Faaliyetin süresi ve yeri.

Ortaklar kuracakları joint venture'ın malî boyutlarını kapsayacak şekilde amaçlarını belirtirler. Bu konuda ortakların en ufak ayrıntıya kadar anlaşmaları gerekecektir. Çünkü ortaklığı kurduktan sonra bu konuda ortaya çıkan bu boyuttaki anlaşmazlıkların, ortaklığı sona erdirecek boyutlara ulaşmakta olduğu uygulamada sıklıkla görülmektedir (Ponomarov, 1998: 33).

Bazen ortakların amaçlarını, protokolle değil de kendi aralarında ön anlaşma niteliğinde bir belgeyle belirtmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bu ön anlaşma niteliğindeki belge, amaçları gösteren protokole nazaran, farklı bir hukukî statüye tâbi tutulmaktadır. Çünkü bu evrak imzalandığı andan itibaren her iki tarafı sorumluluk altına sokmaktadır. Dolayısıyla taraflar tek taraflı olarak anlaşmadan vazgeçememektedirler. Bu durumda Rusya Federasyonu'nda "Esasların 10/II'inci fıkrasına göre ilgili taraf mahkemeye başvurup anlaşmaya aykırı hareket eden şikâyet edebilmektedir (Ponomarov, 1998: 34).

4.1.3.3. Gerekli Evrakın Hazırlanması ve İmzalanması

Gerekli evrakla kastedilen; joint venture anlaşması, yabancı sermayeli ortaklığın kuruluş sözleşmesi ve ortaklık projesidir. Genellikle joint venture projesinin hazırlanması teklifte bulunan tarafça yapılır ve bu karşı tarafça onaylanır. Anlaşma hazırlandıktan sonra imzalama aşamasına geçilir ve yürürlük tarihi belirtilmemişse imzalandığı tarih dikkate alınır. Dolayısıyla imzalandığı tarih de 09.07.1999 tarih ve 160 sayılı Rusya Federasyonu "Yabancı Yatırımlar Kanunu"nun 4'üncü maddesinin son fıkrasına göre, devlet tescili yapılmadan da, anlaşmayı yürürlüğe sokmakta ve ortaklık kurulmaktadır. Ancak tüzel kişilik tescille kazanılmaktadır. Eğer tescil sırasında düzeltmeler olursa, bu değişiklikler için taraflar tekrar bir araya gelip anlaşmayı yenilemeleri icap etmektedir. Bu gibi durumlarla karşılaşmamak için devlet tesciline geçmeden önce anlaşmanın her sayfası dikkatlice gözden geçirilmeli ve tescilden hemen önce imzalanmalıdır (Ponomarov, 1998: 35).

4.1.3.4. Devlet Tescili ve Faaliyete Başlanması

Esas sözleşmeyi onayladıktan sonra devlet tescili gerçekleşir. Yürürlükteki Rusya Federasyonu mevzuatına göre joint venture'ın kurulması sadece ortakların inisiyatifinde olup, devletin tescili tamamlayıcı şart olarak bildirici niteliktedir (Ponomarov, 1998: 37). Petrol ve doğalgaz üretimi, işletmeciliği ve kömür madenciliği hariç, her türlü faaliyet ile uğraşan ve bunun yanı sıra yabancı sermaye miktarı 100 milyon Rubleyi⁵ aşmayan joint venture'ların tescili Bakanlar Kurulunca, Bölge İdaresi'nce, Moskova ve Sankt Petersburg'da Moskova Tescil Kurulunca yapılabilmektedir. Moskova yakınlarındaki joint venture'ların tescili ise, Moskova Bölge Dış Ekonomik Faaliyetler İdaresi'nce "Ortaklıklar Sicili"nde gerçekleşmektedir. Petrol ve doğalgaz üretimi, işletmesi ve kömür madenleriyle uğraşan joint venture'lar ile yabancı sermaye miktarı 100 milyon Ruble'yi aşan joint venture'ların tescili Devlet Tescil Komitesi ve Rusya Federasyonu Ekonomi Bakanlığı nezdinde gerçekleşmektedir. Tescili 8 gün içinde tamamlanarak Rusya Federasyonu Mevzuatında belirtilen

⁵ 31.05.2017 tarihi itibarıyla 1 ABD Dolan = 56,5168 Rus Rublesi'dir: http://www.cbr.ru/currency_base/daily.aspx?date_req=31.05.2017, 2017. Günümüzde 100 milyon Ruble sınırı hâlâ geçerli olup, 1.769.385, ABD Doları'na tekabül etmektedir. Türk Lirası olarak karşılığı ise 31.05.2017 tarihi itibarıyla 1 ABD Doları'nın 3.5707 TL olduğundan hareketle söz konusu tutar 6.317.944 TL'na denk gelmektedir: <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/main+page+site+area/bugun>, 2017.

harçlara tâbi olunur. Bu harçlar peşin olarak Rusya Federasyonu Tasarruf Bankası'na ödenmektedir (Rusya Federasyonu Resmî Gazetesi, 1995: 10).

Tescil edilmiş joint venture'a tescil belgesi verilmektedir. Bu belge joint venture'ın harekete geçebilmesini sağlayacaktır. Tescil Resmî Gazetede ilan edilir, devlet ortaklık kayıtlarında belirtilir ve devletin ilgili kuruluşlarına haber verilir (Rusya Federasyonu Resmî Gazetesi, 1995: 11).

Tescil talebi, ancak Rusya Federasyonu mevzuatına aykırı olarak kurulan joint venture'lar varsa veya gerekli belgeler eksikse, reddedilir. Diğer hallerde tescil yapılması zorunludur. Aksi hâlde ilgili taraf mahkemeye başvurarak tescil talebinin reddine karşı itiraz eder ve ayrıca zarar doğmuşsa bunun tazminini isteyebilir (Rusya Federasyonu Resmî Gazetesi, 1995: 11).

4.2. Joint Venture'larda İç ve Dış İlişkiler

4.2.1. İç İlişkiler

Joint venture'larda iç ilişki denildiğinde, her bir ortaklık türünde olduğu gibi, tarafların kendi aralarındaki hukukî ilişkiler kastedilmektedir (Dayınlarlı, 1999: 264). Bu ilişkiler joint venture'ın temel sözleşmesi ile düzenlemekle birlikte, adî ortaklık ve ticaret ortaklığı statüsüne göre taraflar açısından farklı yükümlülükler arz edecektir (Akkurt ve Akgül, 2001: 742).

Uygulamada da görüldüğü gibi, joint venture çoğu zaman ticarî ortaklık türlerinin biri şeklinde kurulmaktadır (Poroy vd. 2000: 16). Bunun gerekçesi olarak da 07.06.1995 tarih ve 95/6990 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı Hakkındaki Tebliği'nin 2'inci maddesi gösterilebilir. Çünkü bu düzenlemeye göre, Türkiye'deki joint venture'ların ancak anonim ve limited ortaklık şeklinde kurulmasına müsaade edilmiştir. Ancak hangi ortaklık türünde olursa olsun, joint venture'ın temel sözleşmesi esas alındığından ve bu temel sözleşme adî ortaklık statüsünde değerlendirildiğinden adî ortaklıklarda taraf ilişkileri çerçevesinde açıklamalarda bulunulacak.

Adî ortaklıkta iç ilişkilerin genel kapsamını ortakların hak ve borçları, ortaklığın idaresi ve denetlenmesi teşkil eder (Pulaşlı, 1995: 21). Bununla birlikte iç ilişkide kural olarak '*sözleşme serbestisi*' ilkesinin geçerli olmasına rağmen kâr ve zararın bölüşümü, rekabet yasağı ve ortaklık işlerinin denetlenmesi konusunda Türk Borçlar Kanunu'nun emredici hükümlerine aykırı şartlar getirilememektedir (Poroy vd. 2000: 58).

Joint venture'da, Türk Borçlar Kanunu'nun 620'inci maddesinin 1'inci fıkrasında yer alan tanımdan da anlaşıldığı üzere ve diğer ortaklık türlerinde olduğu gibi, taraflar ortak bir amacı gerçekleştirebilmek için bir araya gelmektedirler. Bu ortak amaç bir sermaye ile yerine getirilmektedir. Ancak sermaye denildiğinde, ortaklıkların sermaye paylarının toplamı anlaşıldığından, bu terim yerine tarafların her birine düşen payı, doktrinde de öngörüldüğü gibi, '*sermaye payı*' olarak adlandırılması daha uygun düşeceğinden, çalışmada bu yükümlülük '*sermaye payı koyma borcu*' olarak adlandırılacaktır (Yongalık, 1991: 28; Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2000: 53; Barlas, 1998: 206).

Adî ortaklıkta sermaye payı, ortaklık amacını gerçekleştirmek için her bir ortağın getirdiği katkı olarak tanımlanabilir (Yongalık, 1991: 29). Türk Borçlar Kanunu'nun 621'inci maddesinde her bir ortağın sermaye payını koymakla mükellef olduğu açıkça belirtilmiştir. Ancak sermaye payı olarak sadece maddî değer anlaşılmaması yanlış olacaktır. Çünkü ortakların sermaye payı olarak emeklerini

de koyabilecekleri yasalarda açıkça belirtilmektedir. Bu yasal düzenlemeler, Türk Borçlar Kanunu'nun 620'inci ve 621'inci maddelerinin I'inci fıkraları ile Türk Ticaret Kanunu'nun 127/I-e maddesi hükmüdür. Bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde para, alacak, kıymetli evrak, menkul ve gayrimenkuller, ticarî işletme ve ünvanlar, kişisel emek, faydalanma ve kullanma hakkı, ticarî itibar, ruhsatlar vs. sermaye payı olarak gösterilebileceği anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra, yabancı unsurlu joint venture'da ise getirilecek olan yabancı sermayenin neler olabileceği 95/6990 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı'nın 2'inci maddesinin (c) bendinde sayılmıştır. Bu hakların neler olduğu bahsi geçen düzenlemede şöyle sıralanmıştır:

- Yabancı para şeklinde sermaye,
- Makine, teçhizat, alet, makine aksamı ile Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'nün kabul ettiği diğer mallar,

- Lisans, patent, marka, know-how, teknik yardım,
- Yabancı sermaye gelirleri ve sair ana faiz ödemeleri,
- Türk parasının kıymetini koruma mevzuatı çerçevesinde bloke edilen paralar.

Joint venture bir adî ortaklık olarak ele alındığında ve adî ortaklığın tüzel kişiliği olmadığından, kendilerine ait bir mal varlığı olamayacaktır (Dayınlarlı, 1999: 276). Bu durumda ortaklar, Türk Borçlar Kanunu'nun 638'inci maddesi uyarınca, esas sözleşme ile iştirak halinde mülkiyet halinde veya müşterek mülkiyetten birini kabul edebileceklerdir (Çevik,1998: 83).

Joint venture'lar adî ortaklık olarak nitelendirildiğinden, bu ortaklık türünde iştirak halinde mülkiyet hükümleri geçerli olacaktır. Bununla beraber, joint venture'da ortaklığa sermaye payı olarak getirilen değerlerin mülkiyeti ikili ayırımı tâbi tutulacaktır. Buna göre ortaklığa getirilen değerlerin mülkiyeti bireysel olmaktan çıkıp ya iştirak ya da müşterek mülkiyet halini alacaktır. Kurulan joint venture bir adî ortaklık statüsünde kurulmuşsa, Türk Borçlar Kanunu'nun 638'inci maddesine göre mülkiyet, ortaklığın tüzel kişiliği olmadığından, ortaklarda kalır (Dayınlarlı, 1999: 265; Tekinalp ve Tekinalp, 1988: 155; Barlas, 1998: 206). Bununla beraber, joint venture bir ticaret ortaklığı statüsünde kurulmuşsa ortaklığa sermaye payı olarak getirilen değerlerin mülkiyeti tüzel kişilik kazandığı andan itibaren ortaklığın olacaktır (TTK m. 128/4). Dolayısıyla taraflar '*sözleşme serbestisi*' ilkesi uyarınca ortaklığın malları üzerinde müşterek veya iştirak halinde mülkiyetin herhangi birini kararlaştırabileceklerdir (İnan, 1999: 161-162).

4.2.1.1. Kâr ve Zarara Katılma

Joint venture'da ortaklık amaçlarının başında kâr paylaşımı olduğu kuşkusuzdur. Ancak ortaklık her zaman kâr etmeyeceğini de bilmesi gerekecektir ki, buna 'ticari risk' denir (Khomak, 2000: 60).

Türk hukukuna baktığımızda bu konu Türk Borçlar Kanunu'nun 623'üncü maddesinde düzenlendiğini görmekteyiz. Türk Borçlar Kanunu'nun 623'üncü maddesinin I'inci fıkrasında "*Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, her ortağın kazanç ve zarardaki payı, katılım payının değerine ve niteliğine bakılmaksızın eşittir*" denilmek suretiyle, ortakların kâr paylaşımı açısından eşitlik ilkesine tâbi olduğunu benimsemiştir (Yalman ve Taylan, 1976: 97). Aynı maddenin II'inci

fıkrasında ise, ortakların esas sözleşmede zarar konusunu ele almadığında, kârlarla ilgili hükümlerin bu durumda da geçerli olacağı hükme bağlanmıştır. Doktrinde de vurgulandığı gibi, joint venture'da, ortaklığın zararı durumunda her bir ortağın zarara katlanma zorunluluğu vardır (Dayınlarlı, 1999: 238).

Burada karşılaşılabilecek asıl sorun, ortaklığın zarar etmesi halinde, emeğini sermaye payı olarak koyan ortağa zararın nasıl yansiyacağıdır. Bu durum Türk Borçlar Kanunu'nun 623'üncü maddesinin III'üncü fıkrasında hükme bağlanmıştır. Buna göre "...Bir ortağın zarara katılmaksızın yalnız kazanca katılacağına ilişkin anlaşma, ancak katılma payı olarak yalnızca emeğini koymuş olan ortak için geçerlidir". Buradan hareketle yerleşmiş içtihada göre, emeğini sermaye payı olarak getiren ortak iç ilişkide zarara katılmamakla birlikte, dış ilişkide müteselsil sorumluluk geçerli olduğundan sınırsız sorumlu olacaktır. Dolayısıyla emeğini sermaye payı olarak getiren ortak dış ilişkide ortaklık borcunu ödeyecek sonra da diğer ortaklara ödediği meblağ oranında rücu edecektir (Arslanlı, 1998: 41; Pulaşlı, 1995: 32; Domaniç, 1970: 106; Yalman ve Taylan, 1976: 70).

4.2.1.2. Rekabet Yasağı

Rekabet yasağı doktrinde şöyle tanımlanmaktadır: "... şirketin bütün muamelâtını, iş sırlarını murakabe ve öğrenme imtiyazına sahip ortakların, şirketin menfaatine zarar verebilecek ticarî ve meslekî faaliyetlerden kaçınmaları zaruridir" (Domaniç, 1970: 106). Buradan da anlaşılacağı üzere, joint venture ortakları kendi namına ve joint venture'ın amacına aykırı hiçbir işlem yapamayacaklardır. Çünkü adî ortaklık olarak nitelendirilen joint venture'a uygulanabilecek olan Türk Borçlar Kanunu'nun 626'ncı maddesi de bunu düzenlemektedir (Çevik, 1989: 80). Madde hükmü: "Ortaklar, kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine ters olarak, ortaklığın amacını engelleyici veya zarar verici işleri yapamazlar". Bu husus diğer ortaklıklar açısından da Türk Ticaret Kanunu'nun çeşitli maddelerinde düzenlenmiştir (TTK m. 230, 396 vs.). Dolayısıyla buradan çıkacak sonuç, joint venture'lar, kuruldukları ortaklık şekillerine göre ortakların rekabet etmeme konusundaki durumlarının farklılık göstereceğidir. Şöyle ki; anonim ortaklıkta, Türk Ticaret Kanunu'nun 396'ncı maddesi uyarınca, rekabet etmeme borcu sadece yönetim kurulu üyelerinin bir yükümlülüğü olduğu halde; adî ortaklık türünde kurulan joint venture'larda Türk Borçlar Kanunu'nun 626'ncı maddesi tüm ortaklar için bu yükümlülüğü zorunlu kılmaktadır (Dayınlarlı, 1999: 267-268).

Doktrinde Türk Borçlar Kanunu'nun 626'ncı maddesinin daha rasyonel olduğu yönünde bir görüş vardır. Denilmektedir ki, Borçlar Kanunu, prensip olarak ortakların bu yükümlülüklerini, ortaklık faaliyetine zarar verdiği ölçüde yasaklamaktadır (Domaniç, 1970: 107). Rekabet etmeme borcuna aykırı hareket edildiği takdirde, doğacak zararları karşılamak, ortağı ortaklıktan uzaklaştırmak, ortaklığın feshi vs. karşılaşılabilecek yaptırımlar arasında sıralanabilir (TBK m. 553/II; Pulaşlı, 1995: 24). Türk Ticaret Kanunu'nun 231'inci maddesinde bu yaptırımlara ek olarak, yasağı ihlal eden ortağın kendi namına yaptığı işlemlerin ortaklık hesabına yapılmasının istenebileceği de öngörülmüştür.

4.1.2.3. Joint Venture'ın Yönetimi

Ortaklığın yönetimi Türk Borçlar Kanunu'nun 625'inci maddesi ile Türk Ticaret Kanunu'nun 221-223, 365 ve 623'üncü maddelerinde düzenlenmiştir. Buradan çıkaracağımız sonuç, anonim

ortaklık türlerinde kurulan joint venture'larda yönetim yetkisinin yönetim kurulunda olmasıyla birlikte, diğer ortaklık türlerinde kurulan joint venture'larda yönetim yetkisi bir ortağa veya birkaç ortağa birden verilebilmesidir (Dayınlarlı, 1999: 267- 268; Karayalçın, 1973: 361).

Ortaklık yönetimine olağan ve olağanüstü yönetim olarak iki açıdan yaklaşılması gerekecektir. Çünkü kanunda bu ayrımlar dikkate alınarak olağanüstü işlemlerde tüm ortakların, olağan işlerden farklı olarak, ittifakı şartı aranmaktadır (TBK m. 625, TTK m.223; Dayınlarlı, 1999: 271). Joint venture'da yönetici ortaklığı iki türlü belirlenebilir. Birincisi ortaklığın ön anlaşma denilen sözleşme ile, ikincisi ortaklığın kuruluşundan sonra oybirliği ile alınmış kararlarla belirlenmesidir (Dayınlarlı, 1999: 271). Seçilen ortakların yönetim yetkileri konusunda esas sözleşmede hüküm olmadığı durumlarda Türk Borçlar Kanunu'nun 630'uncu maddesinin hükümleri uygulanmaktadır (Çevik, 1989: 78; Karayalçın, 1973: 143). Buna göre, yönetici ortak yönetim hakkının haiz olmadığı durumlarda, ortaklık adına hareket eder veya yetkisini aşarsa, bu ortak vekâletsiz ortak statüsünde tutulup, vekâletsiz iş görme hükümlerine tâbi tutulacaktır (Alver, 1998: 13).

Bununla birlikte yönetici ortağın yönetim yetkisinin Türk Borçlar Kanunu'nun 629'uncu madde hükümlerine göre kaldırılması veya sınırlandırılması mümkündür. Şöyle ki, yönetici ortak fahiş bir surette görevini ihmal etmişse veya iyi idare edemiyorsa, ortaklardan her birinin, yönetici ortağın idaresini sınırlandırabileceği gibi, kaldırmaya da hakları olacaktır (Çevik, 1989: 79).

4.2.1.4. Kâr Payını Ödeme

Adî ortaklıklarda yönetici ortakların yılda en az bir kez kâr paylarını ortaklara ödemeleri mecbur tutulmuştur. Türk Borçlar Kanunu'nun 630'uncu maddesinin III'üncü fıkrasında yer alan bu hüküm şüphesiz ki, joint venture için de geçerli olacaktır (Dayınlarlı, 1999: 275). Kârın nasıl paylaşılacağı ön sözleşmede kararlaştırılan şekilde gerçekleşmektedir. Ön sözleşmede buna ilişkin bir hükme yer verilmemişse, kanuna göre kâr eşit oranlarda paylaşılacaktır (TBK m. 623/I; Domaniç, 1970: 27). Doktrinde sadece emeğini sermaye payı olarak getiren ortakların sözleşmede kâr istemeyecekleri yönündeki şartlar, batıl olarak görülmektedir. Şöyle ki, sadece emeğini sermaye payı olarak getiren ortak zararlara ve kârlara katılmayacağını belirtmişse, zararlar konusundaki kayıtlar geçerli akdedilmesine karşın, kârlara katılmama hususundaki kayıtlar, bağışlama hariç, geçersiz akdedilmektedir (Domaniç, 1970: 27).

4.2.1.5. Denetleme Hakkı

Adî ortaklıklarda ortakların denetleme hakkı Türk Borçlar Kanunu'nun 631'inci maddesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre, ortaklar ortaklık işleri hakkında yönetim yetkisini haiz olmasalar bile, bilgi alma, defter ve sair evrakı inceleme, malî durum hakkında özet çıkarma hakları vardır. Denetim hakkı, adî ortaklığın niteliğinden kaynaklandığı için, herhangi bir nedenle kısıtlanmışsa, bu kısıtlamanın geçersiz olacağı Türk Borçlar Kanunu'nun 631'inci maddesinin son cümlesinden anlaşılmaktadır (Özenli, 1988: 93). Buna karşılık, denetleme hakkının iyi niyet kuralları çerçevesinde kısıtlanabileceği doktrinde vurgulanmıştır. Şöyle ki, taraflar denetleme hakkını üçüncü bir kişi olan bilirkişiye tanıyabilecekleri gibi, bu hakkın sadece uygun zaman ve yerde kullanılabilmesi de kararlaştırılabilir (Domaniç, 1970: 31; Özenli, 1988: 94; Karayalçın, 1973: 147).

4.2.2. Dış İlişkiler

4.2.2.1. Temsil

Joint venture'da temsil yine Türk Borçlar Kanunu'nun 537 ve 538'inci maddelerinden yola çıkarak açıklanabilir. Temsil şu şekilde tanımlanmıştır: "... bir kimsenin (temsilcinin) yaptığı veya kabul ettiği bir irade bildirimini diğer bir kimse (temsil olunan) için geçerli sayılması sonucunu doğuran işlemdir" (Özenli, 1988: 97). Temsil, dolaylı ve dolaysız olmak üzere iki türdür. Dolaylı temsilde, yapılan işlemin sonuçları ilk önce temsilcide doğmaktadır, dolaysız temsilde ise işlemin sonuçları direk temsil olunanda doğmaktadır (Yalman ve Taylan, 1976: 169; Çevik, 1989: 82). Türk Borçlar Kanunu'nun 638'inci maddesinin son cümlesinde, ortaklığı temsil eden ortağın yaptığı işlerden dolayı üçüncü kişilere karşı müteselsilen borçlu olacağı hükme bağlanmıştır. Bununla beraber Borçlar Kanunu'nun 637'inci maddesinin III'üncü paragrafında, adı ortaklıkta her bir ortağa kural olarak temsil yetkisi tanınmaktadır (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2000: 76). Buna karşılık eğer joint venture limited veya anonim ortaklık türlerinde kurulmuşsa, bu takdirde Türk Ticaret Kanunu'nun bu ortaklıklara ilişkin temsil hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla anonim ortaklık şeklinde kurulan joint venture'da temsil yetkisi sadece yönetim kurulunda olmaktadır (TTK m. 623). Limited ortaklık şeklinde kurulan joint venture'larda ise, kural olarak, tüm ortaklar müdür sıfatıyla ortaklığı temsil etmektedirler (TTK m. 623/I; Poroy, vd., 2000: 886-887).

4.2.2.2. Sorumluluk

Joint venture bir adı ortaklık olarak nitelendirildiğinden, ortakların ortaklık borçlarından dolayı sorumluluğu sınırsız ve birinci derecedir. Çünkü adı ortaklık bir şahıs ortaklığıdır ve tüzel kişiliği yoktur. Bu nedenle ortaklığın değil ortakların borcu olarak adlandırılması gerektiği doktrinde vurgulanmıştır (Poroy, vd., 2000: 80). Buna karşılık joint venture limited veya anonim ortaklık türünde kurulmuşsa ortakların borçları ikinci dereceden ve sermaye payları oranında olacağı Türk Ticaret Kanunu'nun 329'uncu maddesinin II'inci fıkrası ile 573/II'inci fıkrasında açıkça belirtilmiştir. Bununla birlikte taraflar sözleşme ile müteselsil ve sınırsız sorumluluk türünü değiştirebileceklerdir. Ancak bu durum sadece iç ilişkide geçerli olup, dış ilişkide hiçbir hükmü olmayacaktır (Karayalçın, 1973: 150).

Bunların yanı sıra, ortaklar yönetici ortağın veya temsilcinin haksız fiilinden dolayı hiçbir sorumluluğu olamayacaktır. Çünkü aksine hareket edilmesi '*hakkaniyete aykırı*' olarak nitelendirilmektedir (Karayalçın, 1973: 150; Arslanlı, 1998: 51). Ortaklığa yeni giren veya ayrılan ortakların, Türk Borçlar Kanunu'nun 638'inci maddesinin III'üncü fıkrasında yer alan "...birlikte veya bir temsilci aracılığı ile..." hükmü doğrultusunda sorumluluk dışında tutulduğu söylenebilir. Çünkü yeni ortağın girmeden önceki faaliyetlerde hiçbir katkısı olmadığından sorumlu tutulamayacaktır (Poroy, vd., 2000: 81). Aynı sonuca Türk Borçlar Kanunu'nun 632'inci maddesinin II'inci fıkrasından da varılabilir. Şöyle ki, söz konusu hükme göre, ortaklığa yeni giren ortağa kâr verilemeyeceği gibi, zarara katlanmasının da istenemeyeceği hükme bağlanmıştır (Poroy, vd., 2000: 81).

Bununla beraber ortaklıktan ayrılan ortak ayrıldığı tarihten sonraki ortaklık borçlarından sorumlu tutulmayacaktır (Poroy, vd., 2000: 81). Bunun aksinden çıkan sonuç, ortağın ayrıldığı tarihten önceki borçlarından sorumlu tutulacağı yönündedir. Çünkü Türk Ticaret Kanunu'nun

259'uncu maddesinin son cümlesinde bu yöndedir (Karayalçın, 1973: 153). Söz konusu maddenin 3'üncü bendinde ayrılmanın geçerli olabilmesini tescil ve ilan şartına bağlamıştır. Ancak bu maddenin adı ortaklıklarda uygulanamayacağına, iyi niyet kuralları çerçevesinde üçüncü şahıslara duyurulması gerektiği doktrinde vurgulanmıştır (Karayalçın, 1973: 153; Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2000: 81).

4.3. Joint Venture'in Sona Ermesi

Türk ve Rus hukukunda bir ortaklığın sona erme hususu benzerlik arz etmektedir. Bu bakımdan ayrıma gidilmeksizin Türk hukukundaki sebeplerin açıklanmasının yeterli olacağı kanaatindeyiz.

4.3.1. Kuruluş Amacının Gerçekleşmesi

Joint venture, her bir ortaklık gibi bir amaç, daha doğrusu ekonomik bir amaç için kurulmaktadır. Bu amaç gerçekleştiği takdirde, örneğin bir kitap basımı için kurulan veya köprü inşaatı için kurulan joint venture'da kitabın basılması veya köprü inşaatının bitirilmesi hallerinde, joint venture'in varlığına neden olan konunun ortadan kalkmasıyla, artık ortaklığın ayakta kalması lüzumsuz olacaktır. Dolayısıyla joint venture'in sona ermesi kaçınılmaz hale geldiğinden, bu hallerde ortaklığın kendiliğinden sona ereceği Türk Borçlar Kanunu'nun 639'uncu maddesinin I'inci fıkrası hükme bağlamıştır.

4.3.2. İfa İmkânsızlığı

Joint venture'ı sona erdiren diğer bir neden ifa imkânsızlığıdır. İfa imkânsızlığı denildiğinde bütün ortaklık türlerinde olduğu gibi, joint venture'da da amacın gerçekleştirilmesinin olanaksız hale gelmesi kastedilmektedir (Özenli, 1988: 116). Burada dikkat edilmesi gereken nokta, ortaklık kurulduktan sonraki imkânsızlıktır. Çünkü kurulma aşamasında imkânsızlık söz konusu olursa bu sözleşme konu eksikliğinden dolayı geçersiz olacaktır, ortaklığın da kurulmamış sayılacağı doktrinde açıkça belirtilmiştir (Dayınlarlı, 1999: 282). Türk Borçlar Kanunu'nun 639'uncu maddesinin I'inci fıkrasında yer alan bu hükme örnek olarak, baraj inşaatı için kurulmuş joint venture'in ortaklık kurulduktan sonra işe başlarken, arazinin baraj inşaatına elverişli olmadığına ortaya çıkması verilebilir (Dayınlarlı, 1999: 282).

4.3.3. Ortaklardan Birinin Ölümü

Joint venture bir adı ortaklık olarak görüldüğü için Türk Borçlar Kanunu'nun 639'uncu maddesinin II'inci fıkrasında yer alan "ortaklardan birinin ölümü nedeni ile sona erme" nedeninin joint venture için de uygulanacağı doktrinde savunulmuştur (Barlas, 1998: 203-205). Bu hükmün joint venture için her zaman doğru olduğu söylenemez. Çünkü genellikle büyük projeler için kurulduğundan joint venture'in taraflarını tüzel kişiler oluşturmaktadır (Akkurt ve Akgül, 2001: 731). Buradan hareketle, anonim ve limited ortaklık türlerinde kurulan joint venture'lar, Türk Ticaret Kanunu'nun 529 ve 636'ıncı maddelerinde sayılan hallerde sona ereceğinden, ortaklardan birinin ölümünden dolayı sona ermeyecektir. Bununla birlikte, joint venture'larda sözleşme yapılırken ortaklardan birinin ölmesi durumunda, ortaklığın sona ermeyeceği kararlaştırılmışsa, joint venture'ların mirasçılarla devam edebileceği Kanun'da açıkça belirtilmiştir (TBK m. 639/II).

4.3.4. Ortakların Rızası

Türk Borçlar Kanunu'nun 639'/1 (4) bendinde adı ortaklıkların, Türk Ticaret Kanunu'nun 529/1(d) bendinde anonim, 636/1 (b) bendinde ise limited ortaklıkların, rızayla sona erdirilebileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla denilebilir ki, joint venture'lar ortaklık türlerine bakılmaksızın ortakların tümünün rızası ile sona erdirebileceklerdir. Türk Borçlar Kanunu'nda ortakların tümünün iradesini aramakla birlikte, doktrinde bu hakkın ortaklık sözleşmesi ile, çoğunlukla da alınabileceği vurgulanmıştır (Poroy, Tekinalp ve Çamoğlu, 2000: 781).

Anonim ortaklık türünde kurulan joint venture'larda tarafların rızası ile sona erme Türk Ticaret Kanunu'nun 421'inci maddesinin III ve IV'üncü fıkralarında düzenlenmiştir. Buna göre, ortaklık sermayesinin en az yüzde yetmiş beşine malik olan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin bulunması şartıyla genel kurul toplanmalı ve tüm oyların çoğunluğu ile ortaklığın sona ermesine karar verilmelidir.

Limited ortaklık türünde kurulan joint venture'larla ilgili ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 636'ıncı maddesinin 2 ve 3'ünü bendinde bir düzenleme yer almaktadır. Şöyle ki, limited ortaklıklarda: *“Uzun süreden beri şirketin kanunen gerekli organlarından biri mevcut değilse veya genel kurul toplanamıyorsa, ortaklardan veya şirket alacaklılarından birinin şirketin feshini istemesi üzerine şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi, müdürleri dinleyerek şirketin, durumunu Kanuna uygun hâle getirmesi için bir süre belirler, buna rağmen durum düzeltilmezse, şirketin feshine karar verir.”*(b. 2); *Haklı sebeplerin varlığında, her ortak mahkemeden şirketin feshini isteyebilir. Mahkeme, istem yerine, davacı ortağa payının gerçek değerinin ödenmesine ve davacı ortağın şirketten çıkarılmasına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme hükmedebilir* (b. 3; Poroy, vd., 2000: 897).

4.3.5. Ortaklardan Birinin İflâsı

Türk Borçlar Kanunu'nun 639'uncu maddesinin 2'inci bendinde, ortaklardan biri haklarını ancak o ortağın tasfiyedeki payı üzerinde kullanabilir denilmektedir. Dolayısıyla tasfiye payı cebri icra yolu ile takibe uğramışsa veya ortak iflâs etmiş veya haciz altına alınmışsa ortaklık sona erecektir (Karayalçın, 1973: 154-156).

Bunun yanı sıra, limited veya anonim ortaklıklar türlerinde kurulan joint venture'larda bu durum ortaklığı sona erdirmemektedir. Çünkü Türk Ticaret Kanunu'nun 529 ve 636'ıncı maddelerinde bu durum, ortaklığın sona erdiren nedenler arasında sayılmamaktadır. Ancak bu ortaklık türlerinde kurulan joint venture'ların esas sözleşme ile farklı bir tutum da sergileyebileceği doktrinde belirtilmiştir (Poroy, vd., 2000: 780).

4.3.6. Ortaklık Süresinin Bitmesi

Türk Borçlar Kanunu'nun 639'uncu maddesinin 5'inci bendinde yer alan hükmünde, esas sözleşme ile tayin edilen ortaklık süresinin bitmesi durumunda, joint venture'in sona ermesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ancak ortaklar tayin ettikleri sürenin bitmesinden sonra da faaliyetlerine devam etmek isterlerse, bu yönde yeni bir kararın alınması gerektiği, aksi halde joint venture'in sona ereceği kabul edilmektedir (Domaniç, 1970: 51). Bunun yanı sıra, ortaklar faaliyete devam etmek isteyip de sürelerini uzattıkları takdirde, joint venture'in süresiz türe dönüşeceği Türk Borçlar Kanunu'nun

640'ıncı maddesinin son fıkrasından da anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu durumda ortaklık, süresiz ortaklık halini alacağından ancak 6 ay önceden haber vermek ve hesap devresine rastlamak kaydıyla ortaklığın feshi talep edilebilecektir (TBK m. 640/1; Domaniç, 1970: 52).

4.3.7. Mahkeme Kararı

Joint venture'ların mahkeme kararı ile sona ermesi gerektiği Türk Borçlar Kanunu'nun 639'uncu maddesinin 7'inci bendinde düzenlenmiştir. Bu hükmün ortakların yararına olduğu ve ortakları koruduğu doktrinde vurgulanmıştır. Şöyle ki, joint venture'ın süresi belli değilse 6 ay önceden haber verme ve malî dönemi bekleme zorunluluğu vardır. Oysa kanun koyucu bu durumu dikkate alarak, ortaklara haklı nedenlerin varlığı koşulu ile fesih için mahkemeye başvurabilme hakkını tanımıştır (Özenli, 1998: 124.)

Bunların yanı sıra, Türk Ticaret Kanunu'nun 245'inci maddesi de haklı nedenlerin varlığı halinde mahkemeye başvurarak ortaklığın feshini talep etme hakkını tanımıştır (Dayınlarlı, 1999: 286). Türk Ticaret Kanunu haklı nedenlerin neler olabileceğini haklı sebepleri tanımladıktan sonra şöyle sıralamıştır: "*Haklı sebep, şirketin kuruluşuna yol açan fiili veya kişisel sebeplerin şirketin işletme konusunun elde edilmesini imkânsız kılacak veya güçleştirecek şekilde ortadan kalkmış olmasıdır, özellikle;*

a) *Bir ortağın, şirketin yönetim işlerinde veya hesaplarının çıkarılmasında şirkete ihanet etmiş olması,*

b) *Bir ortağın kendisine düşen asli görevleri ve borçları yerine getirmemesi,*

c) *Bir ortağın kişisel menfaatleri uğruna şirketin ticaret unvanını veya mallarını kötüye kullanması,*

d) *Bir ortağın, uğradığı sürekli bir hastalık veya diğer bir sebepten dolayı, üstüne aldığı şirketin işlerini yapmak için gerekli olan yeteneği ve ehliyetini kaybetmesi,*

gibi hâller haklı sebeplerdendir". Kanun'da "...gibi hâller..." denilmekle bu nedenler sınırlı tutulmamıştır. Doktrinde bu nedenlerin 'iyiniyet' kuraları çerçevesinde algılanması gerektiği vurgulanmıştır (Dayınlarlı, 1999: 286; Özenli, 1998: 125; Yalman ve Taylan, 1976: 192, dn. 179).

5. SONUÇ

Joint venture'ı Türk ve Rus mevzuatı ile doktrinde yer alan düzenlemeler doğrultusunda genel hatlarıyla ele alarak tanımlamak gerekir. Buna göre: Joint venture, iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin ortak bir ekonomik amaca ulaşmak için güçlerini birleştirdikleri ve işin tamamından müteselsilen sorumlu oldukları ortaklık türüdür. Joint venture genellikle konsorsiyumlar başta olmak üzere, holding ortaklıkları, kartel, konzern gibi benzer diğer ortaklıklarla karşılaştırılmaktadır. Ancak her bir ortaklığın kendine özgü özelliklerden kaynaklanan farklılıklarına ve joint venture'ın ayırıcı özelliklerine dikkat etmek gerekmektedir.

Türk hukukunda joint venture'lara kıyasen uygulanabilecek düzenlemeler yanında, en geniş ve doğrudan düzenlemenin, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nde '*iş ortaklığı*' başlığı altında yer aldığı söylenilebilir. Bu düzenlemeler birlikte incelendiğinde joint venture, bir adî ortaklık olarak nitelendirilmektedir. Bu düzenlemelerde 22.07. 1998 tarih ve 4369

sayılı Kanun'la yapılan değişiklikte, Kurumlar Vergisi Kanunu'ndaki joint venture şu şekilde tanımlanmıştır: "Birinci maddenin a, b, c ve d bentlerinde yazılı kurumların kendi aralarında, şahıs ortaklıkları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklardan vergi dairesinde bu şekilde mükellefiyet tesis edilmesini talep edenler iş ortaklığıdır." Bu düzenlemelerden yola çıkarak bir ortaklığın joint venture olarak nitelendirilmesi için bazı unsurları taşıması gerekmektedir. Bu unsurlar şu şekilde sıralanmaktadır: Ortaklardan en az birisinin kurumlar vergisi mükellefi olması, ortaklığın bir yazılı sözleşmeyle kurulması, konusunun belli bir iş olması, birlikte yapılacak işin belli bir süre içinde gerçekleştirilmesinin öngörülmesi, işin birden fazla takvim yılına yaygın olması, bir taahhüt sözleşmesinin olması, tarafların taahhüt ettikleri işin tamamından birlikte sorumlu olması, işin bitiminde kazancın paylaşımı ve Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen mükellefiyetlerin tamamının yerine getirilmesidir.

Türk hukukunda kabul edilen görüş joint venture'in, Türk Borçlar Kanunu'nun 620 ve devamında yer alan maddeler kapsamında adî ortaklık olarak nitelendirilmesine yöneliktir. Dolayısıyla Türkiye'deki joint venture'lar kanunî düzenlemelere göre adî ortaklık temelinde, ancak limited ve anonim ortaklık şeklinde; Rusya'da ise daha geniş bir imkân sağlanarak limited, anonim, adî ve komandit ortaklık şeklinde kurulabilmektedir. Buradan da hareketle, joint venture'lar her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'ndaki ortaklık türlerinde faaliyette bulunsalar da sona ermeleri, doktrindeki görüşler çerçevesinde yorumlandığında, Türk Borçlar Kanunu'nun 620'inci ve devamındaki hükümlere göre genellikle adî ortaklık gibi sona ermektedirler.

6. KAYNAKÇA

- Akyol, Şener (1997), *Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri)*, Know-how, Management, Ortak Girişim ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- Akkurt, Zülal ve Akgül, Barış (2001), "Joint Venture ve Konsorsiyum'un Türk Hukuku'ndaki Yeri", YD., Cilt. XXVII, Sayı. 4, (729-748).
- Altuğ, Osman- Ayboğa, Hanefi (1992), *Örneklerle Uygulamalı Şirket Kuruluşları*, Basım. 1, Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Alver, Cemil (1998), *Adî Ortaklık (İçtihatlı - Açıklamalı)*, Beyda Ofset, Ankara.
- Barlas, Nami (1998), *Adî Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri*, Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- Burgucheva, Elena Leonidovna (1990), "Совместные Предприятия В Практике Международных Экономических Отношений" (*Uluslararası İktisadî İlişkiler Uygulamasında J.V.*), Vneshtorgizdat Yayınları, Moskova.
- Chirkunov, Oleg- Shadrovskiy, Anatoliy (1991), *С.П.: Цели и Результаты (J.V.: Amaçlar ve Sonuçlar)*, *Внешняя Торговля (Dış Ticaret)*, Sayı. 4, (14-17).
- Çevik, Orhan Nuri (1989), *Uygulamada Şirketler Hukuku*, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- Çiftlikli, M. (1996), *Dünya Pazar Ekonomisi Uygulamaları ve Azerbaycan*, Bakü.
- Dayınlarlı, Kemal (1999), *Joint Venture Sözleşmesi*, Basım. 2, Vedat Kitapçılık, Ankara.

- Dayınlarlı, Kemal (1996), *İnşaat Sözleşmeleri, Yönetici-İşletmeci Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer*, Nadir Kitap Yayınları, Ankara 18-19.03.1996.
- Domaniç, Hayri (1970), *Adî, Kollektif ve Komandit Şirketler*, Basım. 3, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Dremov, Yuriy Dmitrovich (1998), *Создание совместных предприятий: состояние, проблемы и перспективы (J.V.'ların Kuruluşu, Durumları, Sorunları ve Perspektifleri)*, İgip An SSSR Yayınları, Moskova.
- Gorometskina Elena- Tsokol, Yuliya (2002), *Ortaklıkların Kuruluş ve Faaliyetlerinde Yabancı Yatırımcının İştiraki (Участие иностранного инвестора в создании и деятельности компаний)*, “Angelinvestor” İnternet Dergisi, Ocak Sayısı, <http://www.cfin.ru/investor/invrel/foreign.shtml>
- İnan, Ali Naim (1999), *Borçlar Hukuku Bilgisi*, Basım. 4, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- “Investisionnaya Aktivnost v Ekonomike” (2002) (Ekonomideki Girişimcilik Aktivitesi): <http://www.ivr.ru>
www.petholding.com.tr, (2002).
- Kaplan, İbrahim (1994), *İnşaat Sektöründe Müşterek İş Ortaklığı Joint Venture*, Vedat Kitapçılık, Ankara.
- Karayalçın, Yaşar (1973), *Ticaret Hukuku, II. Şirketler Hukuku*, Basım 2, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Khomak, Sergey (2000), *“Внешэкономический Контракт” (Dış Ticarî Anlaşma)*, Balans, Sayı. 4, (55-61).
- Kokonov, Vladimir (1990), *“СССР-Турция: Динамизм Торгово-Экономического Сотрудничества” (SSCB-Türkiye: Ticarî-Ekonomik İşbirliğinin Hareketliliği) Vneshnaya Torgovla (Dış Ticaret)*, Sayı. 2, (24-29).
- Özalp, İnan ve diğerleri (1990), *Çok Uluslu İşletmelerin Geleceğine Bir Çözüm Yolu Olarak Joint Venture, Cemalçılar'ın Hatırasına Armağan*, (103-126), Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları, Eskişehir.
- Özenli, Soysal (1998), *Uygulamada Adî Ortaklık ve Neden Olduğu Davalar*, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara.
- Poroy, Reha- Tekinalp, Ünal- Çamoğlu, Ersin (2000), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Basım. 8, Beta Basım, İstanbul.
- Pulaşlı, Hasan (1995), *Şirketler Hukuku*, Basım. 2, Karahan Kitabevi, Konya.
- Shedrin, A. (1991), *“С. П. В Развитых Капиталистических Странах” (Gelişmiş Kapitalist Ülkelerde J.V.)*, *Mirovaya Ekonomika i Mejdunarodniye Otnosheniya (Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler)*, Sayı. 8, (100-109).
- Sherbatih, V. (1997), *“Создание и Развитие С.П. в Р.Ф.” (Rusya Federasyonu'nda Joint Venture'in Kuruluşu ve Gelişimi)*, Moskova.
- Şahinalp, Kaan (2001), *Türk Hukuku'nda Joint Venture'lann Hukukî Yapısı ve Niteliği ile Joint Venture'larda Karşılaşılan Sorunlar*, YD., Cilt. XXVII, Sayı. 3, (481-523).

- Tekinalp, Gülören- Tekinalp, Ünal (1988), *Joint Venture, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65. Yaş Armağanı*, (143-176), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
- Tekil, Fahiman (1996), *Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler Hukuku*, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Turkish Petroleum Corporation (2010) Annual Report, TPAO Yayınları, Ankara.
- Ulusoy, Yılmaz (1974), *Mukayeseli Sermaye Şirketleri*, Türkiye Ticaret Odaları Sanayi Odaları Yayınları, Ankara.
- Vosnesenskaya, Ninel Nikolayevna (2001), *Иностранные Инвестиции, Россия и Мировой Опыт, (Yabancı Yatırımlar ve Dünya Tecrübesi)*, İnfra Yayınları, Moskova.
- Yalman, Macit- Taylan, Erbay (1976), *Adi Ortaklık*, Olgaç Matbaacılık, Ankara.
- Yılmaz, Ejder (1992), *Hukuk Sözlüğü*, Basım. 4, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, Lerzan (2016), "4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler", <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1/ipekyolucanlan%C4%B1yor/Prof.Dr.LerzanYILMAZ.pdf>
- Yongalık, Aynur (1991), *Adi Şirkette Sermaye Payı*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Rusya Federasyonu Merkez Bankası Resmî Web Sitesi (2017)
http://www.cbr.ru/currency_base/daily.aspx?date_req=31.05.2017.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Resmî Web Sitesi (2017)
<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/main+page+site+area/bugun>.